

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Akční skupina pro ženy bez domova
ubytované v městské ubytovně Neklanova**

Bakalářský projekt

Studijní program

Sociální práce

Autor: Daniel Podešva
Vedoucí práce: Mgr. Hana Štěpánková

Olomouc 2023

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

**Akční skupina pro ženy bez domova
ubytované v městské ubytovně Neklanova**

Bakalářský projekt

Studijní program

Sociální práce

Autor: Daniel Podešva
Vedoucí práce: Mgr. Hana Štěpánková

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.

V Praze 29. 4. 2023

Daniel Podešva

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat vedoucí práce, paní Mgr. Haně Štěpánkové, za její vedení v průběhu psaní práce. Poděkování také patří celé organizaci Jako doma a všem ženám bez domova, se kterými jsem provedl rozhovor. Bez jejich přispění by celá práce postrádala hlas žen bez domova.

Obsah

Představení tématu	11
1 Rešerše výzkumů na dané téma	12
2 Propojení s teoriemi, metodami a technikami sociální práce.....	14
3 Etické hledisko	21
4 Propojení se sociální politikou	23
5 Legislativní zakotvení	29
6 Analýza potřeby	30
6.1 Příčiny problému a jeho dopady na klientky a společnost.....	30
6.2 Příklady řešení dané problematiky v zahraničí a ČR.....	32
6.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny	34
6.4 Popis metod získání předložených dat	34
6.5 Specifikace stakeholderů.....	35
6.6 Vyhodnocení výchozího stavu	35
7 Cíl projektu	37
8 Cílové skupiny	38
9 Klíčové aktivity.....	39
9.1 Klíčová aktivita 1 – Příprava	39
9.2 Klíčová aktivita 2 – Úvodní setkání.....	41
9.3 Klíčová aktivita 3 – Průběh skupiny	42
9.4 Klíčová aktivita 4 – Ukončení	46
10 Provedení terénního průzkumu na potvrzení analýzy potřeby	47
11 Management rizik.....	49
12 Výstupy a předpokládané výsledky projektu	50
13 Popis přidané hodnoty projektu	51
14 Harmonogram	52
15 Rozpočet.....	53
16 Logframe projektu.....	54
Závěr	55
Bibliografie	56
Seznam obrázků a grafů.....	63
Seznam zkratk	64
Seznam příloh	65
Anotace	72

Úvod

Cílem této bakalářské práce je vytvoření projektu akční skupiny pro ženy ubytované v městské ubytovně Neklanova (dále jen MUb).

Toto téma jsem si zvolil, protože už delší dobu spatřuji ve svém zaměstnání v denním centru pro ženy bez domova určitou frustraci nad tím, proč se životy žen stále nelepší. Hledají si práci, chodí z jednoho pohovoru na druhý. Společně podáváme žádosti do přeplněných azylových domů, kde je čekací doba minimálně půl roku. Sít'ujeme ženy na další návazné služby. Bohužel je to stále málo. Často totiž ženy naráží na systémové bariéry, o kterých si ženy bez domova, ale i my pracovníci_ice myslíme, že jsou nepřekonatelné. Prostě to tak je a jinak to nebude. V rámci studia a následně ve svém zaměstnání v organizaci Jako doma jsem měl možnost poznat kritickou sociální práci. Kládl jsem si a stále ještě kladu otázku, je to opravdu věc, která by mohla v rámci sociální práce systémové bariéry zbořit? To mě motivuje k založení projektu Akční skupiny pro ženy ubytované v městské ubytovně Neklanova (dále jen MUb). Tímto projektem bych chtěl dát ženám jejich hlas, zvýšit jejich sebevědomí a snížit pocit méněcennosti prostřednictvím organizace sociálních akcí. Dále by akční skupina měla ženy motivovat k udržení jejich stávajícího bydlení, podpořit v hledání stabilnějšího bydlení a pomoci s hledáním zaměstnání, které by jim mohlo zlepšit jejich finanční stabilitu, a díky tomu být svobodnější a méně závislé na pomoci státu formou dávek.

Ve své práci využívám odborné zdroje, především od Radky Janebové, kterou já osobně považuji za průkopnici kritické sociální práce v České republice. Využívám také zdroje a publikace organizace Jako doma, která se věnuje ženskému bezdomovectví a snaží se sociální práci dělat jinak. Pro mou práci jsou také stěžejní rozhovory se ženami ubytovanými v MUb, díky kterým mám možnost vidět situaci očima žen bez domova a dozvědět se tak očekávání, které od skupinové sociální práce mají.

Bakalářský projekt začíná kapitolou představení tématu a dále pokračuje rešerší výzkumů a zdrojů na dané téma, které mají potvrdit, že skupinová sociální práce může přispět ke zlepšení nepříznivé životní situace žen. Následující kapitoly propojují bakalářský projekt s teoriemi, metodami a technikami sociální práce, dále sociální politikou, etickým hlediskem a legislativním zakotvením. Součástí projektu je analýza potřebnosti a jednotlivé části projektu, včetně klíčových aktivit, harmonogramu, rozpočtu a logframe projektu. V závěru bakalářského projektu shrnuji získané poznatky pro jeho možnosti praktické realizace.

Představení tématu

Sociální práce s cílovou skupinou osob bez domova je společností často považována jako „ta sociální práce s nepřizpůsobivou částí obyvatelstva“, která je závislá na dávkách, bojuje se závislostí a všechny svým životem obtěžují. Navíc si tito lidé za celou situaci mohou sami (Beneš, 2023). Podle Pěnkavy (2010, s. 59) často dochází k dojmům, že osobám bez domova stačí pouze uspokojování základních potřeb prostřednictvím služeb sociální péče, mezi které se podle zákona č. 108/2006 Sb. řadí noclehárny, denní centra, terénní programy apod. Pokud bychom s tímto tvrzením souhlasili, osoby bez domova by nadále setrvaly v nepříznivé životní situaci.

Domnívám se, že pod pojmem osoba bez domova si majoritní společnost často představí muže okolo 40 let, postávajícího s krabicovým vínem u hlavního nádraží, který je zarostlý a špinavý. Málokdo si však představí ženu, která byla v dětství zneužívána, v dospělosti si našla násilného partnera, od kterého poté byla nucena odejít, protože ale neměla kam, skončila na ulici, kde začala užívat drogy, aby na chvíli unikla z náročné situace. To je pouze jeden z mnoha příběhů žen bez domova, se kterým jsem se mohl ve svém životě setkat. Ženy bez domova čelí mnoha dalším problémům, jako je sociální vyloučení, finanční obtíže, diskriminace na trhu práce nebo v oblasti bydlení. S ženským bezdomovectvím je také úzce spjato genderově podmíněné násilí, ať už jako jedna z příčin ztráty domova anebo jako doprovodný jev (Lindovská, 2016, s. 23-31). Ženy bez domova jsou podle Bandit (2017) častěji terčem odsouzení společnosti. Společnost přejímá určité stereotypy a diskriminační jednání na základě pohlaví. To může být například role matky. Ženy bez domova, stejně jako ženy ubytované v MUB u sebe ve většině případů nemohou mít děti. Společnost to může vnímat jako selhání jejich výchovy a péče o ně. Ženy se tak mohou cítit jako špatné matky, které se nedokáží samy postarat o své děti. Ženy bez domova mohou být muži bez domova vnímány jako sexuální objekty. Dále s nimi navazují účelové vztahy, protože je to chrání před ostatními.

Rozlišit se dají tři typy bezdomovectví, a to zjevné, potencionální a skryté (Průdková, Novotný, 2008). Pro ženy bez domova je typická skrytá forma bezdomovectví. Ženy se tak vyhýbají sociálním službám, což může mít za následek takřka jejich neviditelnost a zároveň nemožnost jim pomoci.

Všechny tyto problémy jsou pro ženy často velmi náročné a nedokáží je řešit samy. Z tohoto důvodu je důležité, aby existovaly nástroje, které jim pomáhají. Sociální práce je jedním z nástrojů, který může pomoci ženám zlepšit jejich nepříznivou životní situaci. V České republice se často setkáváme s individuální sociální prací. Tato sociální práce se dle Janebové (2014) zaměřuje především na změnu jednotlivce a jeho pasivní přizpůsobení se společenským podmínkám. Kritická sociální práce tento přístup odmítá. Kritická sociální práce bere v potaz i systémové bariéry a snaží se je odstranit.

1 Rešerše výzkumů na dané téma

V této části se zaměřuji na výzkumy týkající se tématu absolventské práce. K hledání zdrojů jsem využíval vyhledávač Google Scholar a Elektronický informační zdroj Univerzity Palackého. Použil jsem klíčová slova: ženy bez domova, kritická sociální práce, skupinová práce, sociální práce s lidmi bez domova, řešení bezdomovectví. Do této kapitoly jsem zahrnul výzkumy, které dle mého názoru potvrzují potřebu vzniku akční skupiny jako možného způsobu řešení nepříznivé životní situace žen bez domova.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) v roce 2015 provedlo výzkum zabývající se řešením bezdomovectví na úrovni obcí. Průzkumu se účastnilo celkem 257 obcí z České republiky. Respondenti (zástupci sociálních odborů, případně sociální pracovníci působící na obecních úřadech) v 92 % uvedli, že sociální práci považují za nástroj k řešení bezdomovectví. Průzkum zároveň potvrdil, že pouhá sociální práce k řešení tohoto fenoménu nestačí. Je potřeba dalších legislativních změn na úrovni nejen obcí, krajů, ale také celé České republiky. Změny se týkají také spolupráce napříč zapojených subjektů, kde výjimkou nejsou ani samotní klienti – osoby bez domova. Tento výzkum potvrzuje nutnost integrace kritické sociální práce a posílení zapojování sociálních pracovníků na makro úrovni.

Druhý výzkum Pěnkavy (2010) se zaměřoval na možnosti zavádění edukačních prvků do socioterapie s lidmi bez domova. Průzkumu se zúčastnilo 100 osob bez domova, z toho 27 žen. U otázky týkající se aktuální situace v zaměstnání pouze 11 osob uvedlo, že pracuje na plný úvazek, 46 osob pracuje příležitostně, což v praxi může znamenat zaměstnání ve formě DPP a DPC nebo práci na černo. Naproti tomu 19 osob uvedlo, že nepracuje. V minulosti si dlouhodobou nezaměstnanost vyzkoušela většina dotázaných. 90 osob uvedlo, že by mělo zájem o další vzdělání různými formami. Nabídku Job klubů využilo 44 osob. Pěnkava (2010) dodává, že jsou osoby bez domova těžko zaměstnavatelnou skupinou na trhu práce.

Třetí výzkum zkoumá situaci žen bez domova a jejich motivaci na cestě ke změně jejich nepříznivé životní situace. Podle Hetmánkové (2013) vykazovaly zúčastněné ženy velký zájem o hledání zaměstnání. Tyto ženy často popisovaly nalezení zaměstnání zároveň jako možnou cestu z bezdomovectví. Překážkou v tomto cíli jim byla omezená nabídka práce, omezená nabídka rekvalifikačních kurzů nebo jejich nízké vzdělání a praxe. Ženy, které měly nad 50 let a dlouhodobě nemohly nelézt zaměstnání, navíc vykazovaly vysokou míru beznaděje nad jejich situací. Bariérou jim tak byl i jejich vyšší věk. Hetmánková (2013) v závěru svého výzkumu doporučuje mimo jiné vytváření prostoru pro skupinové aktivity, protože ženy jsou často otevřené spolupráci a sdílení. Skupinové aktivity mohou být organizovány v rámci služeb, kde by jim měly být zpřístupněny prostory, kde se ženy mohou scházet. Dále doporučuje, aby pracovníci_ice

motivovali_y ženy k vytváření vlastních aktivit, díky nimž se jim zvýší jejich kapacity a sebevědomí.

Další výzkum Lindovské (2016) se zabýval násilím páchaném na ženách bez domova. Výzkumu se zúčastnilo 47 žen bez domova a 22 pracovníků_ic z pomáhajících profesí. Z výzkumu vyplynulo, že se ženy bez domova velmi často setkávají s násilím. Toto násilí je ze strany partnerů nebo partnerek, blízkých osob, zaměstnavatelů, policie nebo bezpečnostních agentur, pracovníků_ic v sociálních službách, ale i ze strany veřejnosti. Lindovská (2016) zmiňuje, že se ženy často nacházejí v paradoxní situaci, kdy odešly z domova od násilného partnera nebo partnerky, ale poté se vystavují ještě většímu násilí právě na ulici. Lindovská (2016) dále popisuje strategie, kterými se ženy snaží násilí vyhnout, mezi tyto kategorie řadí užívání drog nebo alkoholu, drsné a agresivní vystupování, včetně nošení pánského oblečení nebo ostříhání dlouhých vlasů. Tyto strategie mají záměr násilníka zastrašit, zároveň však situaci žen spíše zhoršují. Na závěr výzkumu je shrnuto několik poznatků, které autorka doporučuje pro zavedení do praxe v sociální práci. Mezi tyto doporučení, která mají souvislost se vznikem projektu akční skupiny, je možné zařadit zavádění nových služeb pouze pro ženy a uzpůsobit je práci s prožitým traumatem, pracovat na posílení sebevědomí žen nebo podporovat vzájemnou pomoc mezi ženami. Lindovská (2016) mimo jiné doporučuje i vznik ženských skupin, které mohou na ženy působit terapeuticky a zároveň se mohou stát i místem zrodu skupin s politickým přesahem.

Hejzlarová (2011) ve svém výzkumu sleduje situaci se zaváděním svépomocných a podpůrných skupin v České republice. Z jejího výzkumu vyplynulo, že jsou v českém prostředí často podceňovány. Se srovnáním s evropskými zeměmi je pestrost témat velmi nízká. Relativně rozvinuté jsou skupiny zaměřené na závislosti a dále skupiny zabývající se rodinnou tematikou. Podpůrné skupiny s lidmi bez domova nejsou příliš časté, zároveň se v České republice tolik neobjevují podpůrné skupiny pouze pro ženy. Tuto potřebu ve svém výzkumu potvrzuje Bandit (2016), kdy z jeho výzkumu jedna z respondentek uvedla: „nepotřebuju svoje starosti sdílet před skupinou, kde jsou i chlapi, to fakt ne“.

Kapitola řešší a zdrojů měla za cíl uvedení do tématu práce z pohledu výzkumů a odborných zdrojů. Použité výzkumy se zaměřovaly na zmapování situace a potřeb žen bez domova a také na situace spojené se zaváděním podpůrných skupin v České republice.

2 Propojení s teoriemi, metodami a technikami sociální práce

Teorie sociální práce pomáhají sociálním pracovníkům_icím porozumět různým sociálním problémům a výzvám, se kterými se klienti_ky setkávají. Tyto teorie také pomáhají sociálním pracovníkům_icím určit, jaký druh podpory a pomoci bude pro jednotlivce, skupiny nebo komunity nejúčinnější. Metody sociální práce lze označit jako techniky a postupy, které sociální pracovníci_ice používají k tomu, aby poskytl_y podporu a pomoc svým klientům. Tyto metody se mohou lišit v závislosti na potřebách klienta a jeho konkrétní nepříznivé životní situaci (Navrátil, 2014, s. 202–204).

Pro svou práci jsem vybral metodu skupinové sociální práce. Domnívám se, že skupinová sociální práce bývá nejčastěji spojována s terapeutickým a poradenským paradigmatem. Pro projekt akční skupiny pro ženy v MUb bude ale přesah daleko větší. Nepůjde jen o terapeutické působení na změnu žen nebo odborné poradenství, které by jim mělo dodat chybějící znalosti. Vzdělávání bude mít bezpochyby důležitou roli, ale akční skupina pro ženy se bude orientovat také na zplnomocňování, participaci a kritiku současného systému. Právě proto jsem vybral reformní paradigma.

Reformní paradigma vidí příčinu problému v nevhodně nastaveném společenském systému. V případě mé práce se jedná především o bydlení a zaměstnanost. Tento systém je nerovný a stigmatizuje osoby bez domova oproti majoritní společnosti. Tato nerovnost vzniká v důsledku existence elit, které omezují zdroje ostatních a pracují pouze pro svůj prospěch. Reformní paradigma vnímá problémy žen jako důsledek omezených možností vyplývajících ze znevýhodnění osob bez domova. Cílem sociálního pracovníka v rámci reformního paradigmatu je celospolečenská změna (Navrátil, 2001).

Pro svou práci jsem vybral teorii kritické sociální práce, protože tato teorie mi umožní přesahovat běžné postupy ve skupinové sociální práci. Zároveň tato teorie vychází z fungování organizace, pod kterou bude akční skupina fungovat. Kritická sociální práce přichází s krizí v 80. letech především v USA a VB. Jedním z důvodů vzniku kritické sociální práce je absence reformního paradigmatu a úsilí sociálních pracovníků_ic přizpůsobit své klienty_ky prostředí, ve kterém žijí. V České republice se ji plně integrovat příliš nedaří. Healy (in Janebová, 2014, s. 8) kritickou sociální práci někdy označuje jako aktivistickou, která kritizuje praktiky tzv. tradiční sociální práce. Tradiční sociální práce se podle ní orientuje především na případovou práci a snaží se klienty_ky adaptovat na požadavky společnosti, které pro některé z nich mohou být diskriminační. Tradiční sociální pracovníci se příliš nezaměřují na změnu sociálního prostředí, oproti tomu kriticky smýšlející sociální pracovníci_ice usiluje o celkovou transformaci společnosti. Mezi základní znaky kritické sociální práce podle Janebové (2014, s. 9) patří:

- Závazek sociálních pracovníků_ice stát na straně utlačovaných a bezmocných lidí.
- Reflexe sociálních pracovníků_ice nad využíváním své „moci“ a rozvíjet strategie pro sdílení moci s klienty.
- Role makrosociálních struktur jsou zásadní při formování individuálních zkušeností lidí.
- Kritika převádění strukturálních příčin problémů na individuální úroveň a zavinění.
- Kladení důrazu na empowerment utlačovaných klientů_ek.

Úkolem sociálního_í pracovníka_ice v kritické sociální práci je napojit klienta_ku na potřebné zdroje. Sociální pracovník_ice má usilovat o rovnoměrné rozdělení bohatství a upřednostňovat sociální cíle před ekonomickými. V praxi má být pomoc taková, aby ženy v MUb dokázaly kriticky zhodnotit svou situaci a podmínky, ve kterých žijí. Tato skutečnost jim může usnadnit cestu ke zlepšení své životní situace. Důležitou rovinou je makro pohled, ve kterém by sociální pracovník_ice má měnit společenské struktury tam, kde je to možné. Sociální pracovník_ice se mohou snahou navrátit ženy do tzv. „normálního“ života, stát nástrojem separace žen na „normální“ nebo „nenormální“. Proto je mimo jiné pro sociálního_í pracovníka_ici důležitá reflexe při uplatňování moci (Janebová, 2014).

Reflexivní přístup se v dnešní době stává velmi důležitým vodítkem pro praxi sociálního_í pracovníka_ice. Podle Havrdové (2018) je reflexe v sociální práci proces, při kterém sociální pracovník_ice analyzuje a reflektuje svou práci a interakce s klienty_kami. Jedná se o kritické zkoumání vlastních postojů, předpokladů, hodnot a praktických zkušeností v souvislosti s prací s klienty. Reflexe v sociální práci je důležitá, protože umožňuje pracovníkům_icím zlepšit své schopnosti a lépe porozumět klientům_kám i jejich potřebám. Dále dodává, že reflexe není totéž, co řešení problémů. Podle Navrátila (2014) zároveň reflexivní přístup snižuje riziko vyhoření u sociálních pracovníků_ice, což může být pro sociální pracovníky_ice v akční skupině pro ženy přínosné, protože sociální práce s lidmi bez domova může být náročná a stresující. Reflexe tak umožní pracovníkům_icím lépe se vyrovnat s touto zátěží.

Mezi základní metody kritické sociální práce podle Janebové (2014, s. 11) patří kritická skupinová práce. U té by mělo docházet také ke změně jedinců, ale ne jejich adaptace na systém. Ženy by si tak v rámci akční skupiny měly uvědomit svůj útlak a změnit tak svou roli v systému.

Skupinová sociální práce podle Kuzníkové (2013, s. 15) nabízí možnosti, které individuální sociální práce nabídnout nemůže. Havránková (in Matoušek, 2008, s. 153) dodává, že je zásadní a nezastupitelnou součástí sociální práce, protože dává možnost

pracovat s více ženami najednou a tím je ekonomicky méně náročná. Tato ekonomická úspora by se však neměla stát hlavním důvodem, proč ji zvolit. Ženy mohou skupinovou práci upřednostňovat před individuální prací pro její nedirektivní přístup, společné návrhy na řešení problémů nebo možnost modelových situací. Skupinová práce může ženám dodat pocit, že nejsou na problém samy, zároveň jim může přinést nový a odlišný pohled na sama sebe. Výhodami skupinové práce podle Pěnkavy (2010, s. 92) mohou být i situace, kdy na jednotlivce není soustředěna veškerá pozornost sociálního pracovníka.

Skupinová práce nebývá využívána lidmi bez domova často. Kubová (2009) to odůvodňuje tím, že tato cílová skupina nenabízí vždy vhodné kandidáty, úspěšnost skupinové práce závisí na motivaci a vnitřní síle změny, kterou je potřeba nejprve vyvolat.

Na rozdíl od klasických psychoterapeutických skupin, kdy je klienti_ky samy vyhledávají a jsou již před vstupem do nich motivovány, ženy bez domova samy tento způsob pomoci příliš nevyhledávají, protože nemusí rozumět jejich smyslu. Zároveň u nich může převládat pocit, že při tomto způsobu práce může dojít k odhalení jejich dalších chyb a nedostatků. (Pěnkava, 2010, s. 93)

Významnou částí skupinové práce je skupinová dynamika, která podporuje odvahu, energii a tvořivost. Skupinová dynamika se týká interakce a vztahů mezi jednotlivými členy skupiny a tím, jak se tyto vztahy vyvíjejí a ovlivňují chování jednotlivých členů skupiny. Jedná se o soubor procesů a mechanismů, které ovlivňují rozhodování, konflikty, spolupráci, komunikaci a vztahy uvnitř skupiny (Kůzníková, 2013, s. 71–75). Skupinová dynamika není automatický proces, nevzniká sama od sebe. Mezi složky skupinové dynamiky dle Yalom (1999) řadíme:

- Kohezi
- Tenzi
- Komunikační a interakční vzorce
- Skupinovou kulturu
- Sociální kontrolu

Koheze neboli soudržnost Zastrow (2001) popisuje jako přitažlivost pro ženy ve skupině, která vytváří atmosféru přátelství a bezpečí. Bez tohoto faktoru by skupina nemohla fungovat, natož existovat. Havránková (in Matoušek, 2008, s. 160) oproti kohezi staví tenzi, která je faktorem dynamizujícím a vzbuzujícím ke změně a měla by ženy nabádat k práci i na nesnadných nebo složitých úkolech. Není možné, aby skupina byla pouze prostředím kohézním nebo tenzním, ale jde o jejich rovnováhu. Komunikační a interakční vzorce kladou nároky na sociálního pracovníka, který by měl pomáhat sdělení žen správně objasňovat, podporovat zpětnou vazbu a otevřenou komunikaci. Dále by měl sociální pracovník sledovat, že komunikace se odehrává i mimo verbální komunikaci a měl by znát komunikační bariéry. Skupinová kultura tvoří základní hodnoty, které ženy

společně sdílejí. Každá žena vnáší do skupiny jedinečné vzorce a úkolem sociálního pracovníka je jejich vývoj ve skupině facilitovat. Sociální kontrolou je myšlen systém, které dosahuje skupinové konformity a jejího fungování. Jedná se o vedení, role a status jednotlivých žen ve skupině. Podle Havránkové (in Matoušek, 2008, s. 160) se mohou role ve skupině zrcadlit s těmi v reálném životě.

Akční skupina pro ženy v MUb je kombinací podpůrné, vzdělávací a socializační skupiny. Podle Kuzníkové (2013, s. 30) je hlavním cílem podpůrných skupin pomoci ženám vypořádat se s jejich životní situací a také to, aby se naučily využít svůj potenciál. Mezi cíle vzdělávacích skupin se řadí vzdělávání skrze přednášky, zážitky, diskusi. Příkladem takové vzdělávací části skupiny může být nácvik asertivity, diskuse o práci na černo a jejich nevýhodách nebo praktická příprava na pracovní pohovor. Socializační skupiny mají svůj cíl zaměřen na zlepšení komunikačních dovedností, sociálních dovedností a zlepšení vztahů. Socializačním prvkem ve skupině může učení k zodpovědnosti nebo tvorba zdravých dovedností potřebných pro sociální vztahy.

Skupiny lze klasifikovat dle jejich struktury. Jednou z těchto forem rozdělení jsou otevřené skupiny. Otevřená skupina se jeví jako nejvhodnější forma, protože složení ubytovaných žen se také proměňuje, zároveň nejsou ženy nuceny setkávat se při tématech, které jim nemusí být příjemné. Otevřenou skupinu popisuje Yalom (1999) jako skupinu, ze které po celou dobu jejího fungování mohou ženy odcházet a přicházet. Podle Kuzníkové (2013, s. 32) jde o skupiny, kde se členství a složení častěji mění. Jsou v kontrastu se skupinami uzavřenými, kde se schází stejní členové po celou dobu. Problém může nastat při vzájemné důvěře žen při práci. Výhody ale podle Kuzníkové (2013) převažují, například takováto skupina snáze přijme novou ženu, nebo ženy, které již nějakou dobu na skupinu dochází, dokáží pomoci novým ženám s problémy, které už samy překonaly.

Kritickou skupinovou sociální práci Pernell (in Kuzníková 2013, s. 21) spojuje se slovem empowerment. Tento termín označuje jako navrácení síly, způsobilosti nebo kapacity jednat. Ovlivňuje síly, které působí na životní prostor žen nejen v jejich prospěch, ale také ve prospěch ostatních. Roli zde hraje také prostředí, ve kterém ženy žijí a mají v něm uskutečňovat změny, které však nejsou přínosné jen pro ně, ale pro určité blaho všech. Janebová (2013) empowerment chápe jako cílenou podporu skupiny k tomu, aby dokázala využít zdroje moci k uspokojování svých lidských potřeb, aby dostala to, k čemu přístup neměla a co je jejich právem. Thomson (2003) se dívá na zplnomocnění ze tří perspektiv. První, personální, kdy je ženám pomáháno tak, aby získaly větší kontrolu nad svými životy, a to skrze zvýšení jejich sebevědomí a sebeúcty. Druhou, kulturní, kdy se zvyšuje povědomí o diskriminaci a stereotypech, které mohou být ve většinové společnosti prezentovány jako normální, pro ženy jsou však tyto ideologie založeny na nerovnosti. Třetí, strukturální, které vedou k hromadným politickým reakcím a programům vedoucím k sociální změně.

Podle Malíka (2009) má vznik skupin založených na podobné zkušenosti s bezdomovectvím jednak podpurný efekt, zároveň může být taková skupina zárodkem pro budoucí politické akce. Nedělníková (2008) dodává, že skupina tak může nabývat podobu, kdy sama začne organizovat různé akce, na kterých bude vyjadřovat své vlastní potřeby či přání na změnu systému. To je jedna z technik, kterou Janebová (2014) popisuje. Jsou jimi organizace sociálních akcí a protestů. Jedná se o radikální vyjádření nespokojenosti se sociální situací. Důležité je do celého procesu zapojit také ženy, které mohou pomoci jak s přípravou, např. tvorba bannerů, tak i aktivním vystoupením se svým projevem. S tím úzce souvisí participace, která je nedílnou součástí kritické sociální práce. Jedná se o proces, který ženám umožní, aby se aktivně zapojily do řešení svých vlastních problémů. Podle Janebové (2014, s. 60) se participace zaměřuje na podporu a posílení hlasu těch, kteří jsou marginalizováni nebo vyloučeni, a na vytvoření prostoru pro rovnocenné partnerství mezi sociálními pracovníky_icemi a lidmi, kteří potřebují podporu. Participace také pomůže sociálnímu_í pracovníkovi_ici lépe pochopit a reagovat na specifické potřeby a zkušenosti jednotlivých žen.

V některých případech nebude možné dojít k empowermentu, proto je vhodnou technikou také advocacy, neboli zastupování a hájení zájmů klientů_ek (Bernasconi, 2009). Role obhájce práv je pro sociálního_í pracovníka_ici v akční skupině velmi důležitá. Sociální pracovník_ice by tak měl zajistit, aby ženy mohly uplatnit svá práva v plném rozsahu. Mimo akční skupinu může sociální pracovník_ice působit jako prostředník mezi jednáním s různými aktéry, a to například při jednání se zástupci Magistrátu hlavního města Prahy. Na ženy má být dále nahlíženo na ty, které je potřeba ochraňovat, než problém, který je potřeba řešit (Janebová, 2014, s. 12).

Mezi další techniky, které lze podle Fook (1993) využít v rámci kritické skupinové práce, je kritické dotazování. Tato forma se od běžných konvenčních otázek kladených sociálními pracovníky_icemi liší v jejich formě položení. Konvenčně se sociální pracovník_ice zeptá: „proč si to myslíte?“ oproti tomu kriticky smýšlející sociální pracovník_ice se ptá: „skutečně si to tak myslíte nebo si myslíte, že je to od vás očekáváno?“. Podle Fook (1993) slouží tato forma otázek k uvědomění si společensky podmíněných a stereotypizovaných domněnek. Ženy si tak mohou lépe uvědomit konflikt mezi osobními a společenskými požadavky na jejich život. Postmoderní kritická sociální práce zpochybňuje určité „pravdy“, které dříve měly na sociální pracovníky vliv. Příklady, takových pravd, které Janebová (2014) jmenuje a mají spojitost se ženami v MUb, jsou např.: „Romové nechtějí pracovat“, „za bezdomovectví si lidé mohou samy“ nebo „ženy bez domova jsou se svou situací spokojeny“. Podle Weinberg (in Janebová, 2014, s. 45) má kritická sociální práce i určité nevýhody. Jednou z nich může být zaměření se strukturální příčiny problému a opomíjení individuálních příčin. Tuto nevýhodu považují za oprávněnou avšak v rámci MUb jsou individuální příčiny řešeny v rámci spolupráce s klíčovými sociálními pracovníky_icemi. Weinberg (tamtéž)

zmiňuje problémy klientů_ek s emocemi anebo učením. V akční skupině bude emocím věnován samostatný blok.

Bandit (in Profeldová, 2022, s. 6) zmiňuje stav žen, tento stav nazývá tzv. autopilotem, který má u klientky jediný cíl, a to přežití. Projevuje se nemožností plánovat věci, přijít na domluvené schůzky nebo naplňování dalších požadavků, které mohou být kladeny ze strany zaměstnavatelů nebo úřadů. Právě tyto skutečnosti mohou být nazývány společností jako selhávání, oproti tomu trauma informovaný přístup nám říká, že se jedná o možnou strategii, jak prožité trauma zvládat. Podle Fabian (2017) je prevalence vzniku traumatu u žen bez domova až 85 %.

Cílem trauma informovaného přístupu ve skupině je brát v úvahu jeho přítomnost v životech žen. Trauma zde není chápáno jako nemoc, ale jako dopad dané životní situace klientky, jako určité zranění. Tento přístup nemá v podpůrné skupině za primární cíl trauma u klientek vyléčit, ale neposilovat ho a vyhnout se tak potencionální retraumatizaci. Při užívání trauma citlivého přístupu ve skupině je proto podstatné eliminovat postupy, které mohou potencionálně ženám ubližovat. Mezi ty můžeme zařadit nepřiměřená pravidla, která mohou být zároveň bariérou v poskytování pomoci, dále nucení k různým činnostem, jako je léčba (Profeldová, 2022).

Trauma vzniká velmi často již v dětství, kdy jeho důsledkem bývá zanedbávání, domácí násilí nebo ztráta pečující osoby (Klepáčková a kol., 2020). Podle Prudkého (2010) právě jedna z cest k životu bez domova začíná již v dětství. Dále popisuje, že dispozice k bezdomovectví se zvyšuje, pokud dítě vyrůstá v dětském domově, mimo rodinu nebo v rodině, která je nefunkční. Tuto cestu životem nazývá jako startovací životní pozici s nulovým či dokonce „záporným“ sociálním, kulturním i ekonomickým kapitálem jedinců. Podle Cook (2005) je právě v takovém dětství vyšší šance k rozvoji vývojového traumatu. S tím souvisí teorie citové vazby, kterou bych rád využil při práci v akční skupině. Podle Montgomery-Graham (in Profeldová, 2022) může být odmítavý přístup nebo nedůvěřivé chování naučenou reakcí žen, která souvisí s jejich negativními zkušenostmi z dětství. Ženy si vytvoří úzkostnou nebo vyhýbavou citovou vazbu, která vede ke špatné důvěře ve vztahy, neschopnosti nové vztahy navazovat nebo je nadále udržovat. V akční skupině je tato teorie využitelná především při budování vztahu pracovníka a pracovnice se ženami. Podle Fabian (2017) je vztah k léčení traumatu zásadní. Nepustil (in Profeldová, 2022, s. 29) dodává, že sociální pracovník_ice by měl navázat spojení se ženami takovými, jaké jsou, bez jakýchkoliv podmínek, s respektem k jejich okolí. Tento respekt by měl být i k chování, které sociálnímu_í pracovníkovi_ici může připadat destruktivní nebo iracionální, pokud ale sociální pracovník_ice pochopí jeho význam, v němž se odehrává, pomůže mu to se ještě více přiblížit. U každého má trauma jinou podobu, podle Nepustila (in Profeldová, 2022) je ale možné jmenovat společného jmenovatele, kterým je narušení bezpečí a důvěry. Právě bezpečí a důvěrou budou i základními předpoklady pro fungování skupiny.

Dalším faktorem je podle Profeldové (2022, s. 13) zaměření se u žen na jejich silné stránky, a to s ohledem na jejich jedinečnost a vizi zotavení a naděje. Trauma informovaný přístup ženám dává hlas a možnost volby, např. při spolupodílení se na fungování skupiny nebo výběru témat.

Podle Hooper (2010) jsou ženy bez domova v roli, kdy jsou často narušovány jejich osobní hranice nebo nad nimi někdo zneužívá svou moc. S touto skutečností se můžeme setkat v jejich osobních vztazích, ale také ve vztazích s jejich zaměstnavateli, úřady nebo složkami integrovaného záchranného systému. Jsou proto více zranitelné, nedaří se jim vymezovat se a nastavovat zdravé hranice. Proto jsou hranice a pravidla v podpůrné skupině zásadním krokem. Hranicemi se více zabývám v následující kapitole.

Cílem této kapitoly bylo představení teorie kritické sociální práce, se kterou bude sociální pracovník ve skupině pracovat. Tato teorie umožní sociálnímu pracovníkovi vnímat životní situaci žen v širším kontextu. Metodou akční skupiny pro ženy v MUb bude skupinová sociální práce. Sociální pracovník by při práci se ženami ve skupině neměl zapomínat na využívání technik kritické sociální práce. Mezi základní techniky mohu zařadit kritickou reflexivitu, organizování akcí a protestů, empowerment, advocacy nebo kritické dotazování. Akční skupina pro ženy v MUb bude fungovat na základních principech trauma informovaného přístupu. Tento přístup bere v úvahu přítomnost traumatu u žen a může sociálnímu pracovníkovi pomoci vysvětlit některé důvody chování žen.

Velmi důležitým prvkem při fungování akční skupiny jsou etické principy využívané sociálním pracovníkem.

3 Etické hledisko

Základním materiálem pro tuto část práce je Etický kodex Jako doma – Homelike (viz příloha – Etický kodex Jako doma). Tento kodex je závazný pro všechny zaměstnané v organizaci, a tudíž i pro sociálního pracovníka a pracovníci v akční skupině. Obecnými východisky kodexu jsou hodnoty rovnosti, spravedlnosti, odpovědnosti, participace, rozmanitosti a solidarity. Sociální rovnost zavazuje sociálního pracovníka a pracovníci k odstraňování nebo alespoň nepodílení se na jakékoliv formě diskriminace, dále odstraňování sociálních podmínek, které přispívají k sociálnímu vyloučení a stigmatizaci. Sociální pracovník posiluje participaci a spolupráci tím, že umožňuje zapojit se do fungování organizace všem, kteří o to mají zájem. Při spolupráci jsou všichni vnímáni jako partneři, kteří mají svá práva a zodpovědnost. Zaměstnaní v organizaci si uvědomují své zvláštní postavení a moc, kterou toto postavení může přinášet, reflektují svá rozhodnutí, pravidelně se účastní supervizí a porad. Jednání je transparentní a k dosahování cílů se nepoužívá manipulace. Zaměstnaní nadále zvyšují svou kvalifikaci a rozvoj účastí na různých akcích, zároveň vyšší odbornost neurčuje míru jejich moci v organizaci.

Podle Lindovské (2016) by měl být přístup v sociální práci vůči ženám bez domova s větším respektem. Sociální pracovník nebo pracovníce by neměli hodnotit a obviňovat ženy bez domova. S tím souvisí i jazyk, který se ve spojitosti s lidmi bez domova používá. Bandit (2016, s. 31) ve svém výzkumu shrnuje názory samotných žen na slovo bezdomovec, které se stalo obecným generickým maskulinem symbolicky zahrnující do této kategorie i ženy. Právě samotný jazyk pracovníků a pracovníc vůči ženám bez domova může být velmi důležitým etickým prvkem sociální práce.

V rámci etického hlediska bych také rád zmínil hranice mezi sociálním í pracovníkem_íci. V rámci kritické sociální práce by mělo být postavení ženy a pracovníka_ice na partnerské úrovni. To však neznamená, že by tento vztah měl postrádat určité hranice. Podle Hejnové a Pelikánové (in Matoušek, 2022, s. 67) správné nastavení a udržování hranic přispívá k efektivní a prospěšné spolupráci mezi pracovníkem_íci a ženami (klientkami). Autorky rozlišují nepropustné hranice a příliš propustné hranice, mezi kterými stojí bezpečné hranice. Takové nastavení se jeví jako nejvhodnější, protože při něm lze zaujímat vůči ženám partnerský a respektující přístup. Ženy jsou vnímány jako kompetentní. Zároveň se pracovník_ice nestaví do role experta a umí přiznat svou chybu. Úlehla (2004, s. 30-31) dále zmiňuje princip držitele problému. Tento princip zvědomuje pracovníkovi_ici důležitost, aby byla držitelkou problému žena, nikoliv pracovník_ice. Pokud je tomu opačně, může být spolupráce neefektivní a zlepšení nepříznivé životní situace žen se patrně nebude vyvíjet tak dobře. Hranicemi se zabývá také Etický kodex organizace Jako doma, který zmiňuje, že díky nastavení hranic se

předchází zneužití pozice pracovníka_ice za účelem osobního, finančního, citového nebo sexuálního prospěchu.

Cílem třetí kapitoly bylo představit etický kodex organizace, pod kterou bude akční skupina fungovat. Tento kodex je závazný pro všechny pracovníky organizace. Dále kapitola pojednává o etickém jednání se ženami bez domova, důležitost sociálních služeb přístupných pro ženy a také o hranicích mezi pracovníkem_icí.

4 Propojení se sociální politikou

Domnívám se, že pro sociální práci a činnost sociálního pracovníka v akční skupině je základní orientace v systému sociální politiky zásadní. Loebe (2016) zároveň považuje sociální práci jako jeden z nástrojů sociální politiky.

Cílem sociální politiky je vytváření důstojných životních podmínek pro všechny občany a prosazování principů sociální spravedlnosti, solidarity, ekvivalence, sociální solidarity a participace (Krebs, 2015, s. 40-43). Právě kritická sociální práce se snaží o participaci osob bez domova do procesů tvorby sociální politiky a rozhodování v rámci politik, které se jich dotýkají. (Dle Krebse (2015, s. 50) se tak lidé mohou stát z objektů sociální politiky jejich subjekty. V České republice je stále dominantním subjektem sociální politiky stát, Krebs (2015, s. 51-52) však dodává, že vlivem působení občanské společnosti se do povědomí stále více dostává občanská iniciativa, kterou je potřeba posilovat, protože dává možnost prosazovat řešení sociálních problémů. Fungování nestátních institucí je zpravidla ekonomicky výhodnější a zároveň i účinnější ve srovnání se státními institucemi.

V rámci cílové skupiny žen bez domova pro mě není jednoduché přesně definovat jeden obor sociální politiky, který by pod sebe zastřešil všechny oblasti života, protože ženy bez domova se mohou nacházet v nepříznivé životní situaci v oblastech bydlení, zaměstnanosti, zdraví a často i rodiny. Například Tomeš (2010) nazývá obor sociální politiky týkající se osob bez domova do souhrnného označení úsilí proti zanedbanosti. Toto označení dle mého názoru nekoresponduje s praxí kritické sociální práce. Zároveň Tomeš (2010) používá pro osoby bez domova (jak muže, tak ženy) označení bezdomovci. Domnívám se, že toto označení působí pro ženy bez domova stigmatizačně, jak již zmiňuji ve 3. kapitole Etické hledisko.

Krebs (2015) zmiňuje téma chudoby a sociálního vyloučení. Bezdomovectví je podle Strategického plánu MPSV (2019) považováno za nejvyšší možnou formu sociálního vyloučení. Chudoba se dá popsat jako stav, kdy si osoby nejsou schopny zabezpečit své základní potřeby v takové míře, která je ve společnosti stanovena jako minimální nebo nezbytně nutná. Krebs (2015, s. 155) mezi důvody vzniku chudoby řadí zejména:

- Nízké platy
- Nedostatek pracovních míst
- Rozdíl ve vlastněném bohatství

Na rozdíl ve vlastněném bohatství poukazuje také kritická sociální práce v rámci sociálních nerovností a materiálních podmínek (Janebová, 2014, s. 35).

V další části kapitoly se budu věnovat ne/zaměstnanosti a jejího vlivu na situaci žen v MUB. Ztráta zaměstnání bývá popisována jako událost, která může být jednou z mnoha příčin vzniku bezdomovectví. Podle Marka (2012) je zároveň hledání práce jednou z nejčastějších zakázek při spolupráci osoby bez domova se sociálním_í pracovníkem_cí. Domnívám se, že politika zaměstnanosti tak hraje při práci s osobami bez domova důležitou roli. Podle Pěnkavy (2010) je proces hledání práce pro osoby bez domova významně ztížen jejich životní situací. Oproti standardně nezaměstnanému člověku, osoby bez domova musí čelit řadě dalších bariér. Právě proto se často neobejdou bez pomoci sociálního_í pracovníka_ice, kteří mu pomáhají se zajištěním dávek v hmotné nouzi, osobních dokladů, zdravotní prohlídky, dokladů o jeho vzdělání, velmi častou podmínkou je v dnešní době také doložení výpisu z rejstříku trestů. Na některé z těchto věcí jsou navíc potřeba další finance, kterými osoby nemusí disponovat. Dle mého názoru mohou být ženy bez domova navíc zatíženy dalšími překážkami, jako je například péče o děti, a tudíž nemají možnost plně vyhovět nárokům zaměstnavatele, např. práce ve 12hodinových nebo nočních směnách.

Osoby bez domova jsou proto často zaměstnávány na černo. Podle Brožové (2020) se může z počátku jednat o velmi lákavou nabídku na získání práce, lidé si ale neuvědomují její nevýhody a rizika. Hůle (2007) tvrdí, že někteří lidé často nemají jinou možnost přivýdělku, protože jsou zatíženi exekucemi. Právě zadluženost lidí bez domova je často zmiňované téma. Podle Vašáta (2017) je až 70 % osob bez domova zadlužených, což může znesnadňovat jejich pozici při hledání práce.

Ženy bez domova volí také práci v sex byznysu. Podle Kundrátové (2016) zvolí ženy bez domova práci v sex byznysu jako rychlý přivýdělek kvůli zaplacení ubytování nebo základních potřeb. Toto zaměstnání v České republice není právně upraveno. Trestní stíhání hrozí ženám v případě, kdy provozují svou činnost v blízkosti škol nebo školských zařízeních nebo přestupek, pokud má obec prostituci zakázanou obecní vyhláškou. Práce v sex byznysu je také vyloučena z živnostenského podnikání (Rozkoš bez rizika, 2010). Tomeš (2010) zmiňuje nucenou práci v sex byznysu. S tou je spojen také obchod s lidmi. Domnívám se, že ženy bez domova se mohou stát snadným terčem obchodu s lidmi a vykořisťováním pod záminkou výdělku.

Gřundělová (in Matoušek, 2022, s. 233-237) rozlišuje dva přístupy při aktivaci nezaměstnaných. Prvním je přístupem je vnucená participace, která příliš nezapojuje klienty, ti jsou spíše v roli objektů intervence. Tento model je přísný a za nedodržení podmínek jsou dávány sankce. Druhým model je aktivace participací, která klade důraz na individuální potřeby klientů, jejich motivaci, sebevědomí a znalosti. Je benevolentnější, co se týče pravidel a případných sankcí. Jako více vhodný přístup pro akční skupinu se jeví druhý model, protože klade větší důraz na aktivní zapojení žen. Dále dává sociálnímu_í pracovníkovi_ici možnost být se ženami na partnerské úrovni.

Na začátku kapitoly jsem věnoval pozornost sociálnímu vyloučení. Předcházení sociálního vyloučení je mimo jiné i cílem politiky zaměstnanosti. Proti němu aktivní politika zaměstnanosti nabízí určité nástroje, které směřují k maximální míře zaměstnanosti (Tomeš, 2010, s. 90).

Jedním z nástrojů je podporované zaměstnávání. Podle Pěnkavy (2010) je podporované zaměstnávání nástroj, jak udržet osoby bez domova v pracovních návycích a zároveň zvyšovat jejich životní úroveň. Aktivní politika zaměstnanosti tak přichází i s finančními příspěvky pro samotné zaměstnavatele, kteří se rozhodnou podporované místo zřídit.

Matoušek (2010) zdůrazňuje zvědomení, že ženy v MUB mohou mít nízkou kvalifikaci, proto samotné posilování intrapsychických dovedností ve skupině nemusí mít při hledání zaměstnání takový efekt. Jednou z možností je získání rekvalifikace od úřadu práce. Podle Schwarzové (in Matoušek, 2005) nemusí být ženy bez domova vhodnými kandidátkami do těchto rekvalifikačních kurzů, protože jim před vstupem do nich chybí pracovní návyky a dovednosti. Zároveň dodává, že je zde prostor pro plánování nových sociálních služeb, které se budou zabývat, jak získáním rekvalifikace, tak posílením sociálních dovedností.

Jednou z dalších možností v rámci aktivní politiky pro osoby bez domova jsou veřejně prospěšné práce. V Zákoně o zaměstnanosti (2004) jsou popsány jako práce ve prospěch státních a obecně prospěšných institucí spočívající v jejich údržbě. Podle Krebse (2015, s. 335) není u této pozice potřeba příliš vysoká kvalifikace u klientek, a proto tak mohou sloužit jako přechod mezi nezaměstnaností a vstupem na trh práce. Trlifajová a kol. (2019) oproti tomu namítá, že při současných podmínkách veřejně prospěšné práce svou podmínku neplní a dlouhodobě nezaměstnaní lidé se dostávají do bludného kruhu. K funkčnímu systému jsou podle ní potřeba rozsáhlejší změny, které by měli směřovat ke zlepšení životní situace klienta. Trlifajová a kol. (2019) zmiňuje několik dalších nástrojů, kterými je vhodné veřejně prospěšné práce doplnit, aby více plnily svůj účel. Mezi tyto nástroje řadí rekvalifikace, vyšší finanční ohodnocení a také spolupráci se sociálními službami. Domnívám se, že akční skupina by tak mohla přispět k větší efektivitě veřejně prospěšných prací.

Významnou roli při zaměstnávání žen bez domova mohou zastávat různé formy sociálního podnikání (Schwarzová, in Matoušek, 2005). Procházková (2018) řadí osoby bez domova do cílových skupin, která mohou v rámci sociálního podnikání najít své uplatnění. V České republice bylo k roku 2015 evidováno 24 sociálních podniků, které zaměstnávají osoby bez domova. Podle Procházkové (2019) chybí v České republice ukotvení sociálního podnikání, stejně tak jako TESSEA navrhuje zapracování sociální podniků do legislativy ČR. Domnívám se, že aktuální nastavení sociální politiky v rámci sociálního podnikání neodpovídá potřebám sociálních podniků, důkazem jsou mi dva velmi blízké sociální podniky v Praze. Prvním jsou Kuchařky bez domova, které musely

z finančních důvodů výrazně omezit svůj provoz a druhý sociální podnik, Přestupní stanice, která musela zcela ukončit provoz dvou second handů zaměstnávajících osoby bez domova. Během dubna 2024 doprodává své zboží přes internetový obchod, stále však doufající, že oba kamenné obchody se jim povede znovu otevřít. (Přestupní stanice, 2023)

V další části práce bych se rád zabýval druhým tématem sociální politiky, a to bydlením. Bydlení můžeme popsat jako základní lidskou potřebu, pokud však tato potřeba není dostatečně naplněna, z důvodu bydlení chybějící nebo nevyhovujícího, projevuje se tento deficit na kvalitě lidského života (Krebs, 2015, s. 406). Bytová politika tedy může mít velký vliv na zlepšení nepříznivé životní situace žen v MUB. Ženy v MUB sice nežijí přímo na ulici, přesto se však nejedná o stabilní bydlení, které by jim mohlo uspokojovat řádně všechny jejich životní potřeby. To potvrzuje FEANTSA (2005), která stanovila tři domény jednotlivých typů bydlení, pokud daná osoba nesplňuje všechny tři, je považována za osobu bez domova. Podle ETHOS spadají ženy v MUB do koncepční kategorie bez domova, operační kategorie osoby v ubytovnách pro osoby bez domova, ve formě bydlení přechodných ubytoven. Rozdíl mezi městskými a komerčními ubytovnami bývá velký. Podle Zábranského jsou právě komerční ubytovny spojovány s tzv. obchodem s chudobou. Z výzkumu (2012), který sledoval fungování komerčních i městských ubytoven, vyplynulo, že smlouvy bývají uzavírány na dobu 2-3 měsíců s možností prodloužení, některé domácnosti tak žijí v ubytovnách i několik let, než mají možnost posunout se do stabilnějšího bydlení. Podle Agentury pro sociální začleňování (2013) by ubytovny neměly sloužit jako náhrada za dlouhodobé bydlení. Aktuální situace v České republice však omezení tomuto typu bydlení příliš nepřispívá.

Podle Prokopa (2020) se komerční bydlení v Praze stává luxusní komoditou. Zvyšující se ceny bydlení začínají být nedostupné pro střední třídu obyvatel, natož pro nízkopříjmové domácnosti. Podle koncepce sociálního bydlení v ČR 2015-2025 dochází k tržnímu selhání, kdy ženy nemohou získat bydlení za tržní ceny z důvodu jejich nízkých příjmů.

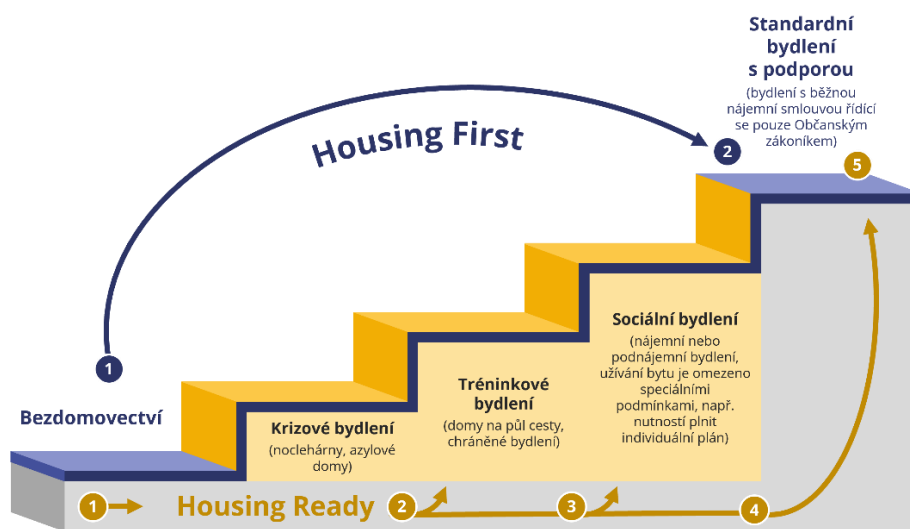
Jednou z forem pomoci, jak ženy mohou získat stabilnější bydlení, jsou nájemní agentury. V Belgii fungují Sociální nájemní agentury, které si pronajímají na komerčním trhu byty přímo od majitelů a ty dále ve formě podnájmu nabízejí svým klientům (Snopek, 2014). Podobně v Praze funguje i Městská nájemní agentura. Městská nájemní agentura zároveň spolupracuje se Sociálním nadačním fondem.

Sociální nadační fond nabízí občanům možnost spolufinancovat například kauci na byt, dále spolupracuje s Nábytkovou bankou, která může pomoci lidem s vybavením bytu. Podle Zábranského (2021) hlavní město Praha za poslední roky změnilo přístup v poskytování bydlení, protože v obecné rovině je jednou z možností, jak ukončovat bytovou nouzi, skrze poskytování bydlení.

Další možností mohou být sociální byty. V Praze je možnost získání magistrátních bytů nebo bytů od některých městských částí. Podle Zábranského (2021) to však nejsou

všechny městské části Prahy, protože o sociálních bytech si každá městská část rozhoduje samostatně. Zároveň Zabranský (2021) dodává, že pravidla pro získávání městských bytů jsou často špatně nastavena a není tak pro osobu bez domova možnost byt získat. V Praze navíc vyřízení žádosti o městský byt trvá přibližně třičtvrtě roku.

V rámci sociálního bydlení bývají zmiňovány dva přístupy, a to Housing ready a Housing first. Housing ready neboli přístupné bydlení říká, že ženy/osoby bez domova je nejprve na bydlení potřeba připravit. Osoby bez domova tedy musí projít několika stupni bydlení. Jednotlivé stupně bydlení ukazuje obrázek níže.

Obrázek 1: Rozdíl mezi Housing first a Housing ready

Zdroj: MPSV – Sociální bydlení

Schneiderová (2021) dodává, že ačkoliv člověk projde několika stupni přístupného bydlení, již se jim nemusí podařit dojít dále, protože sociálních bytů je nedostatek. Podle Schneiderové (2021) spolupracovalo s Armádou spásy okolo 60 domácností, z nichž si 98 % bydlení udrželo. Oproti tomu u lidí, kteří pouze získali bydlení a nikdo s nimi nespolečně pracoval, byla úspěšnost daleko nižší. Alternativou oproti přístupu Housing ready je přístup Housing first. Housing first stojí na zásadě bydlení především. Podle Ripky (in Kanxxx, 2017) jsou programy Housing first účinnější než tradiční programy přístupného bydlení.

Tomeš (2017) doplňuje, že možné řešení aktuální situace bytové politiky je přes řízení trhu s byty a nemělo by se řešit sociálním bydlením. Řízení trhu s byty však znesnadňují vlastníci domů. Podle Ripky (2016) je jediným možným řešením bezdomovectví v České republice zavedení kvalitního systému sociálního bydlení, který nebude vybírat lidi dle jejich zásluh.

Sociální práce se ženami bez domova je často podmíněna využíváním dávek. Jednou z často využívaných dávek je Mimořádná okamžitá pomoc (dále jen MOP), která

však není nároková a je jednorázová. Během schvalování je posouzena celková životní situace ženy a poté je rozhodnuto, zda jí bude dávka přiznána.

Podle Matouška a kol. (2020) je možné získat MOP na úhradu kauce při pronájmu bytu. Právě úhrada kauce je podle něj často velmi problematická, protože lidé nedokáží dát dohromady takovou sumu financí, přestože již mají pravidelný příjem, ale našetřit částku by dokázali až za několik měsíců, případně let. Ze studie Úřadu vlády (2020) vyplývá, že tento nástroj je účinný. Po 12 měsících od přiznání dávky si bydlení udrželo 85 % domácností. Po dalších 12 měsících si bydlení udrželo 79 % domácností. Oproti tomu doplatek na bydlení, který je také součástí dávek pomoci v hmotné nouzi a využívají ho osoby v ubytovacích zařízeních a sociálních službách, přetrvává jejich špatná sociální situace až v 60 % případů.

V současné době se setkáváme s tím, že výplata dávek od Úřadu práce je problematická. Na problém poukazuje například organizace Kritická sociální akce (KRISA), která průběžně během února 2023 sbírá data přímo od sociálních pracovníků. Podle průběžných výsledků se s opožděním výplaty dávek pomoci v hmotné nouzi setkala až 74 % pracovníků. Dle MPSV a operačního programu Zaměstnanost+ by se v letech 2021-2027 měla zvýšit kvalita v poskytování služeb ÚP, a to zvýšením kvalitní personální kapacity. Věřím, že by se tak mohla zvýšit i samotná důvěra v ÚP, která dle mého názoru nyní není příliš vysoká.

Cílem této kapitoly bylo představení spojitosti akční skupiny a sociální politiky. V rámci kapitoly zmiňuji i některé problematické oblasti a případná doporučení. Tyto informace jsou pro fungování skupiny důležité, protože jen tak může akční skupina na tyto problémy poukazovat, správně argumentovat a navrhnout možná řešení.

5 Legislativní zakotvení

V rámci legislativního ukotvení bych se ve své práci zaměřil na antidiskriminační zákon a samotnou diskriminaci, se kterou se podle Hetmánkové (2014) ženy bez domova setkávají. V případě klientek ubytovaných v městské ubytovně mohu konstatovat totéž, a to nejen z vypovědí sociálních pracovníků a pracovníc, ale také z vypovědí klientek samotných.

Podle Šabatové (2015) se lidé cítí nejčastěji diskriminováni na základě věku a pohlaví, přičemž nejčastější oblastí byla práce a zaměstnání. Dále až tři čtvrtiny respondentů považují za rozšířenou diskriminaci na základě rasy a etnického původu.

Nehudková a kol. (2020) zmiňují například diskriminaci při přidělování obecních bytů. U obcí dominuje požadavek na bezdlužnost vůči obci, dále jsou znevýhodněny osoby v exekuci nebo v insolvenčním řízení. Dále může být požadována trestní bezúhonnost. V některých případech dokonce žadatele o byt ze seznamu vyřadí, pokud jsou jejich příjmem dávky pomoci v hmotné nouzi. Ve výzkumu byl zaznamenán také postup realitní kanceláře, která požadovala v e-mailové konverzaci informaci, zda je klient romského etnika.

Antidiskriminační zákon je základní dokument, který v českém právním řádu zakazuje diskriminaci a vymezuje prostředky ochrany oběti před diskriminací. Vymezuje právo každé fyzické osoby na rovné zacházení a zákaz diskriminace v oblasti práva na zaměstnání, přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, dále také přístupu ke vzdělávání, zdravotní péči či sociálnímu zabezpečení. V antidiskriminačním zákoně jsou také vymezeny pojmy přímé a nepřímé diskriminace (Zákon č. 198/2009 Sb.). Podle ombudsmana Křečka (2020) v letech 2009-2015 bylo podáno 90 žalob s námitkou diskriminace. Diskriminace v oblasti bydlení se podle Křečka (2020) hůře dokazuje. Jedním z důvodů může být právní úprava, která v současné době neumožňuje důkazní břemeno. V soudních řízeních, která se týkala diskriminace v oblasti bydlení, se v sedmi případech lidé bránili diskriminaci z důvodu romské etnicity. Část žen, která je ubytovaná v MUB, je také romského etnika, proto se jich tato forma diskriminace může týkat a bránit jim k získání bydlení. Dlouhodobým problémem žalob na základě diskriminace je také to, že žalobci se často domůžou pouze upuštění od diskriminace formou omluvy, reálně však soud nemůže nařídít náhradu nemajetkové újmy. Tu soud přiznal pouze ve 12 z 59 případů, kdy ji žalobce požadoval. Částka však byla daleko nižší, než žalobce požadoval (Křeček, 2020).

Cílem této kapitoly bylo legislativní zakotvení diskriminace v rámci antidiskriminačního zákona. Tento zákon se sebou přináší možnosti, jak se proti diskriminaci bránit, přesto je však počet těchto žalob nízký.

6 Analýza potřebnosti

Kapitola analýzy potřebnosti má za svůj cíl představení a posouzení praktické možnosti realizace projektu. Cílem projektu je vznik akční skupiny pro ženy bez domova, které jsou ubytované v městské ubytovně Neklanova.

Městská ubytovna Neklanova je součástí systému městských ubytoven v režimu dlouhodobého pronájmu na dva roky. Systém těchto ubytoven začal během pandemie koronaviru v roce 2020. Hlavní město Praha reagovalo na tuto skutečnost zřízením šesti tzv. covid hostelů, kde byli ubytováni klienti s onemocněním Covid-19. Tento počet se postupně snížil na tři provozované hostely, ze kterých Rada hlavního města Prahy v červnu roku 2022 zřídila městské ubytovny. Koordinaci ubytoven zajišťuje Centrum sociálních služeb Praha (dále jen CSSP), a to ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb.

Poskytovatelem sociálních služeb je v Městské ubytovně Neklanova organizace Jako doma. Organizace Jako doma se dlouhodobě věnuje ženskému bezdomovectví. Kromě poskytování sociální práce v Městské ubytovně Neklanova zřizuje také nízkoprahové denní centrum pro ženy bez domova, Jídelnu kuchařek bez domova a také terénní program na podporu v bydlení.

6.1 Příčiny problému a jeho dopady na klientky a společnost

Ženy ubytované v MUB často přichází přímo z ulice, což na ně může mít různý vliv. Jejich priority se výrazně změny. Nemusí již hledat bezpečné místo, kde budou spát nebo navštívit během dne několik organizací s výdejem potravinové pomoci. MUB je pro ženy nové a neznámé prostředí. V případě, že se jedná o pokoj pro dvě ženy, je tu kladen určitý nárok na to vyjít se svou spolubydlící. Ženy dále musí dodržovat pravidla MUB, na které předtím nebyly zvyklé. To potvrzuje v rozhovoru paní Z., která má potíže vyjít se svou spolubydlící. Většinou se to snaží řešit tak, že si jí nevšímá, ale jak sama uvádí, občas ji opravdu naštvě. Rozhovor s paní Z. mi potvrzuje potřebu zařadit do programu akční skupiny téma zvládání konfliktů.

Podle pracovnice L. se ženy bez domova často setkávají s nízkou sebedůvěrou, neznalostí svých práv a s nedůvěrou v instituce. Z rozhovorů se ženami jsem často slýchal určitou beznaděj nad jejich situací, kdy například paní V. nevěří, že se její situace někdy natolik zlepší, aby si k sobě mohla vzít zpět své tři děti. Některé ženy si za několik měsíců pobytu v MUB ani nevybalily věci a mají je v pokojích v cestovních kufrech nebo taškách, ačkoliv mají k dispozici skříň, kam si je mohou uložit.

V rámci rozhovorů se ženami jsem se zaměřil také na jejich situaci ohledně hledání zaměstnání. Ani jedna ze 6 dotázaných klientek neměla v době dotazování zaměstnání na plný úvazek, jejich pobyt byl z velké části placen z dávek pomoci v hmotné nouzi.

Pracovník M. hodnotí míru závislosti na dávkách jako vysokou a vnímá ji negativně. Zároveň však dodává, že některé ženy nejsou schopny pracovat ve 12hodinových směnách a jiné nabídky práce pro ženy není možné sehnat. Klientky také nejsou schopny dostatečně vyhovět nárokům práce a mají v zaměstnání nepravidelnou docházku, což často vede k ukončení pracovního poměru. To potvrzuje paní L., která nevidí problém v tom si práci najít, ale udržet si ji. Paní Z. se zmínila o diskriminaci při hledání práce. Vyprávěla mi příběh, kdy šla na pohovor a zmínila se, že je bez domova a přespává na noclehárně. Ačkoliv to ze začátku vypadalo, že ji do zaměstnání přijmou, nakonec nepřijali. Paní Z. má takových zkušeností více, přístupy lidí se údajně hned rázem změni a začnou se na vás jako na člověka bez domova dívat jinak. S paní Z. jsem také narazil na téma dluhů. Paní Z. v současné době neví, kolik přesně dluží, ale ráda by svou situaci ohledně dluhů začala řešit.

V rámci oblasti bydlení jsem se zaměřil na spokojenost se stávajícím bydlením, ženy byly vesměs s ubytováním v MUb spokojené, až na ženy, které nebyly spokojeny se soužitím na pokoji se spolubydlíci. Ženám mnohdy chyběla motivace posunout se do stabilnějšího bydlení. Paní J. však zmiňovala, že ačkoliv je to na ubytovně fajn, není to žádný domov. Domov je podle ní tam, kde má člověk svoje soukromí, nemusí se bát nechat otevřené dveře, aby mu někdo něco neukradl a domov lidé sdílí s lidmi, které si vybral a má je rád. Paní J. doplňuje, že si svou spolubydlíci nevybrala a je to spíše přežívání, než žití.

Dlouhodobým problémem je podle pracovnice L. motivace žen ke spolupráci. Spolupráce je podle ní často náročná při naplňování individuálního plánu, dodržování určitých termínů, kdy se mají klientky dostavit k lékaři, na pohovor nebo na úřad práce. To může vést například ke zhoršení zdravotního stavu nebo vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. V tomto ohledu může podle pracovníka M. hrát roli také trauma u klientek.

Akční skupina by měla posléze nabývat podobu, kdy samy ženy začnou upozorňovat na problémy, které se jich dotýkají. Paní J. zmiňovala její žádost o seniorský byt, o který žádala před více než rokem. V tomto ohledu se potvrzuje nedostatek sociálních bytů a dlouhé čekací lhůty. Zároveň byla z paní J. cítit velká beznaděj nad touto situací, cituji: „nevím, jestli se toho bytu vůbec ještě dožiju, už je mi 64, to můžu mít za pár“.

V MUb zatím nefunguje žádné skupinové setkávání. Pracovníci se zaměřují především na individuální práci s každou z žen zvlášť. Ženy se spolu setkávají především ve společných prostorách, jako je kuchyňka, chodby a také venkovní terasa, kam spolu klientky chodí „na cigaretu“. Podle pracovníka M. by právě akční skupina mohla pomoci

se zlepšením interpersonálních vztahů žen, protože některé pokoje jsou dvoulůžkové a dochází ke sporům mezi klientkami.

Domnívám se však, že by akční skupina mohla pomoci nejen se zlepšením interpersonálních vztahů, ale také by mohla přispět k celkovému zlepšení nepříznivé životní situace, zvýšení sebevědomí a dále by ženy mohly využít svůj potencial v rámci organizace sociálních akcí a protestů.

6.2 Příklady řešení dané problematiky v zahraničí a ČR

Tato kapitola má za cíl představení některých projektů, které se snaží danou problematiku řešit. Do kapitoly jsem zahrnul jak méně fungující způsoby práce s lidmi bez domova, tak i příklady dobré praxe, kterými se může můj projekt akční skupiny inspirovat.

Mezi příklady dobré praxe mohu jednoznačně zařadit maďarskou organizaci Á város mindenkié (dále jen AVM), která v překladu znamená Město pro všechny. AVM pracuje s lidmi bez domova na principu tzv. spojenců od roku 2009. Spojenci jsou často studenti a studentky humanitárních oborů, kteří využívají své kompetence k pomoci lidem bez domova. Pomáhají jim organizovat veřejné akce nebo vystoupení. Část lidí bez domova se tak stala aktivistami na plný úvazek. Organizace AVM jim dodává potřebnou podporu. Kromě organizace akcí provozuje organizace AVM také rádio stanici, kde se mohou občané dozvědět novinky o jejich činnostech. Tato organizace je pro mě velkou inspirací a důkazem, že kritická sociální práce a aktivismus s lidmi bez domova má smysl.

Za zmínku stojí také projekt organizace St. Mungo's s názvem Recovery College. Tento projekt nabízí bezplatné kurzy vzdělávání pro osoby bez domova a pro veřejnost. Kurzy mají podobu skupinové práce a v pozicích lektorů jsou mimo jiné i osoby bez domova. Organizace St. Mungo's pracuje na principech empowermentu, respektu, otevřenosti a participace. V organizaci respektují to, jaké osoby bez domova jsou, a snaží se je zapojovat do veškerých aktivit tak, aby měly vliv na fungování organizace.

V českém prostředí se můžeme setkat se skupinovým setkáváním nazvaným JOB kluby. JOB kluby jsou zřizované například úřadem práce. Zaměřují se na pomoc nezaměstnaným osobám na trhu práce. Probíhají ve formě skupinového poradenství, kdy bývá přítomen jeden lektor. Jeho role je většinou spíše direktivní a bývá častěji využívána kontrola. Využívání kontroly dle Úléhly (2004) není v sociální práci práci na škodu, ale neumožňuje nám změnit pasivitu a demotivaci osob. JOB kluby mají obvykle 6 setkání, která dle mého názoru nejsou dostatečná a nemusí tak dojít k výrazné změně postojů v životě ženy, která strávila několik let na ulici. Jejich další nevýhodou může být vyšší nízkoprahovost pro ženy bez domova. V rámci JOB klubů já osobně postrádám větší aktivitu a zapojení jejich účastníků.

Praha každoročně zahajuje různé projekty, které se mohou týkat osob znevýhodněných na trhu práce. Pěnkava (2010) potvrzuje, že mezi tyto osoby můžeme zařadit i osoby bez domova. Jedním z projektů je Aktivizace. Projekt Aktivizace fungoval od roku 2006 do roku 2008. (Praha.eu, 2008) Cílem tohoto projektu bylo zavedení programu pro získávání sociálních dovedností potřebných k pracovní aktivizaci a ke snížení závislosti na systému sociální pomoci. Na projektu spolupracovalo 8 převážně neziskových organizací a dále 30 firem. Nabídky využilo přes 1 200 klientů. Bohužel se tento projekt zaměřoval spíše na snahu změny klientů a nebral v úvahu celospolečenský vliv. Ostatně podobně jsou na tom i další projekty. Městská část Praha 1 spustila svůj samostatný projekt Reintegrace osob se ztrátou nebo absencí pracovních návyků. Projekt se zakládal na zlepšení komunikačních dovedností u klientů formou kurzů komunikace, diskuzních setkání nebo přednášek. V rámci projektů městských částí opět postrádám důraz na kritickou sociální práci.

V českém prostředí se ale objevují i výjimky, které se snaží pojmout téma jinak. Mezi takové projekty mohou zařadit svépomocnou skupinu pro ženy bez domova v rámci projektu Ženy sobě. Do projektu se zapojily organizace Jako doma – Homelike, Rozkoš bez rizika a In IUSTITIA. Ženy se scházely 1x za čtrnáct dní. Součástí svépomocné skupiny byly doprovodné akce, jako například kurz sebeobrany. Výstupem z tohoto projektu je manuál, který popisuje zkušenosti se zavedením komplexního programu pro ženy v tísnivé sociální situaci. Tento manuál je pro mě inspirací a podkladem pro praktickou část bakalářské práce.

Azylové domy patří mezi odlišný druh bydlení než ubytovny, zároveň spadají pod registrované sociální služby dle zákona č. 108/2006 sb. o sociálních službách. Azylové domy však mohou také sloužit jako inspirace pro vznik projektu akční skupiny.

V azylových domech bývá skupinové setkávání nazýváno jako komunita, tak je tomu například v Azylovém domě Gloria, kde zároveň probíhá i sociálně terapeutická skupina, která se setkává jednou týdně. Za svůj cíl si klade zvýšení sebevědomí klientek nebo nácvik sociálně psychologických dovedností (Arcidiecézní charita Praha, 2022).

Intervenční centrum v Praze nabízelo v roce 2014 a 2015 podpůrnou skupinu pro ženy, které zažily, nebo zažívají násilí ve vztahu. Skupina se setkávala dvakrát za měsíc v Intervenčním centru Centra sociálních služeb Praha. Ženy, které se skupiny účastnily v roce 2014, zmiňují, že si skupiny vážily především kvůli tomu, že se jednalo o bezpečné místo, kde mohly sdílet svou minulost a zároveň se učily rozvíjet zdravější vztahy (Praha 12, 2015).

V azylovém domě Společnou cestou jednou za měsíc probíhá Sociálně podpůrná skupina (SPS). Ubytování zde mají možnost sdílet své zkušenosti, navrhnout podněty pro zlepšení. Během SPS azylový dům pořádá vzdělávací semináře, které jsou zaměřeny na témata spojená s nepříznivou životní situací klientů (Společnou cestou, 2019).

V rámci terénní sociální práce je třeba zmínit projekt realizovaný od ledna 2015 do května 2016 organizacemi Ratolest Brno – Nízkoprahovým klubem Pavlač a Sociálně aktivizačním programem pro rodiny s dětmi. Terénní sociální pracovníci docházeli do tří ubytoven, kde žily převážně matky s dětmi. Propojení dvou služeb projektu umožnilo, aby se pracovalo komplexně s celou rodinou. Terénní programy na ubytovnách nejsou v České republice příliš obvyklé, protože se nejedná o sociální službu. Ratolest (2016) to komentuje také tím, že komerční ubytovny nejsou zcela otevřeny spolupráci s neziskovými organizacemi a jejich sociálními pracovníky.

Cílem této podkapitoly bylo představení různých typů sociální práce s lidmi bez domova, kde je kladen důraz na skupinové setkávání. Dle dostupných zdrojů zatím nefunguje podobný projekt zřízený v městské ubytovně s cíli, které má stanovený projekt akční skupiny pro ženy v MUb.

6.3 Základní informace o velikosti cílové skupiny

V městské ubytovně je k 28. 3. 2023 ubytováno 40 žen, celková kapacita ubytovny je 45 lůžek. Jedná se o ženy se zkušeností s bezdomovectvím, které předtím strávily na ulici i desítky let, zároveň se jedná o ženy s duševním onemocněním, ženy, které zažily násilí, ať ještě předtím, než se ocitly na ulici, nebo ženy, které násilí neopustilo ani poté. Cílovou skupinou projektu budou pouze ženy, které se budou akční skupiny účastnit. Stanovený počet na jedno setkání bude 12-15 žen.

6.4 Popis metod získání předložených dat

V rámci analýzy potřebnosti proběhlo v únoru a březnu roku 2023 6 rozhovorů se ženami ubytovanými v MUb. Rozhovory proběhly formou zhruba půl hodinového strukturovaného rozhovoru (viz příloha 2 - Dotazník pro ženy MUb). Kvůli zachování anonymity označují ženy jako „paní“ a prvním písmenem, kterým začíná jejich křestní jméno nebo příjmení, a to v závislosti na tom, jak se mi představily. U žen byly zjišťovány jejich potřeby, které by od skupinového setkávání měly, dále jejich aktuální situace v rámci procesu hledání bydlení a zaměstnání.

Se sociálními pracovníky_icemi bylo provedeno online dotazníkové šetření ohledně jejich pohledu na zavedení akční skupiny v ubytovně (viz příloha 3 – Dotazník pro pracovníky_ice MUb). Dotazník vyplnilo 5 pracovníků_ice MUb. Pracovníci_ice odpovídali_y celkem na 12 otázek. Otázky se týkaly jejich individuální práce se ženami, hodnocení míry závislosti na dávkách nebo jaká témata by mohla být přínosná.

6.5 Specifikace stakeholderů

Jedním z předních stakeholderů zapojených do fungování akční skupiny budou sociální pracovníci_ice z organizace Jako doma, kteří_ré jsou klíčovými pracovníky_icemi ubytovaných žen. V MUb je zaměstnáno sedm sociálních pracovníků_ic, což znamená, že jeden pracovník_ice má na starosti v průměru šest žen.

Do fungování podpůrné skupiny by se kromě žen ubytovaných v městské ubytovně Neklanova a zaměstnanců_kyň mohli zapojit další subjekty. Tím může poskytovatel sociálních služeb v ubytovně – organizace Jako doma.

Jedním z dalších spolupracujících subjektů by mohly být neziskové organizace, jako je například Centrum Rubikon, které pomáhá zaměstnávat osoby s trestní minulostí, nebo organizace Rozkoš bez rizika, která spolupracuje s osobami pracujícími v sex byznysu. Rozkoš bez rizika kromě přístupu harm reduction poskytuje také sociální poradenství pro osoby, které chtějí práci v sex byznysu ukončit.

V rámci aktivistického pojetí akční skupiny by ženy mohly spolupracovat s organizacemi, které pořádají akce různého druhu. Tou může být Iniciativa nájemníků a nájemnic o. p. s., která se snaží získat pozornost ohledně nedostupnosti bydlení.

V rámci kritické sociální práce bude akční skupina působit na makro rovinu systému, domnívám se, že bez spolupráce s místní samosprávou by to nebylo možné. Ženy by se tak mohly účastnit zasedání zastupitelstva nebo se domluvit na osobní schůzce se zástupci hlavního města Prahy.

Soužití občanů v okolí městské ubytovny může přinášet pro místní obyvatele určitou frustraci, protože se jim nemusí zřízení takové služby líbit. Sociální služby pro osoby bez domova se mohou setkávat s negativními názory svých sousedů a občanů žijících v jejich těsné blízkosti. Právě tento negativní postoj může dospět až k sepisování petice o zrušení nebo přemístění služby. S tím bojuje například organizace Drop In, která zřizuje kontaktní centrum pro osoby závislé na psychoaktivních látkách a také Nízkoprahové denní centrum Jako doma, kterým se množí stížnosti od sousedů. Právě těmto problémům by mohli pomoci komunitní akce pořádané ženami v MUb pro širší okolí. Může se jednat o večerní posezení nebo přednášky na téma ženského bezdomovectví ve formě živé knihovny. Tato spolupráce s místními může být oboustranně výhodná, ženy mohou sousedům nabídnout např. venčení psa nebo drobný úklid domácnosti, a to případně za menší finanční příspěvek.

6.6 Vyhodnocení výchozího stavu

V rámci analýzy potřebnosti jsem se zabýval představením a posouzením praktické možnosti realizace projektu. Cílem projektu je vznik akční skupiny pro ženy bez domova,

kteře jsou ubytované v městské ubytovně Neklanova. Z rozhovorů od žen vyplynula témata, kterými by se akční skupina zabývala a mohla by tak přispět ke zlepšení jejich nepříznivé životní situace. Ženy se setkávaly s problémy ohledně zaměstnání, bydlení, dále s diskriminací a také nízkým sebevědomím. Mezi spolupracující subjekty mohou zařadit organizaci Jako doma a dále další neziskové organizace. Akční skupina se bude snažit působit i na makro úroveň, proto se ženy budou snažit navázat spolupráci také s místní samosprávou.

Na závěr hodnotím potřebu realizace projektu akční skupiny pro ženy v MUb jako oprávněnou.

7 Cíl projektu

Cílem projektu je realizace akční skupiny pro ženy v MUb Neklanova. Cílem této skupiny je prostřednictvím zplnomocňování a participace zvýšit sebevědomí a sebedůvěru žen a dále zlepšit jejich nepříznivou životní situaci. Podpořit ženy v udržení stávajícího bydlení, v hledání bydlení stabilnějšího, podpořit při hledání zaměstnání a tím i snížit míru závislosti na dávkách. Posléze by akční skupina měla aktivně upozorňovat na společenské problémy týkající se bezdomovectví, nedostupnosti bydlení, nezaměstnanosti a dalších problémů s tím spojených. Ženy budou motivovány k organizaci a účasti na sociálních akcích a protestech. Naplnění těchto cílů zvýší ženám sebevědomí, pohled na sebe sama a přispěje tak ke zlepšení jejich nepříznivé životní situace. Skupinová setkávání budou trvat šest měsíců a budou probíhat 1x týdně v čase od 17:00 do 20:00.

8 Cílové skupiny

Přímými příjemkyněmi jsou ženy, které budou navštěvovat akční skupinu, jejichž maximální počet bude stanoven na 12-15 žen na jedno setkání. Domnívám se, že počet může být nižší, zároveň ne všechny ženy budou chodit pravidelně na všechna setkání. Reálný počet zúčastněných žen se bude zjišťovat pomocí prezenční listiny, která bude k dispozici na každém setkání.

Mezi nepřímé příjemce mohu zařadit klíčové sociální pracovníky_ce, kteří_ré se budou moci více soustředit na individuální spolupráci se ženami, a to i v oblastech, které budou vycházet z fungování akční skupiny – např. v oblasti bydlení nebo práce.

Dalšími nepřímými příjemci mohou být rodinní příslušníci a především děti žen. V MUb Neklanova nemohou být ženy ubytovány se svými dětmi, proto jsou děti ve výhradní péči jiných osob. Domnívám se, že naplnění cílů projektu může mít zásadní vliv na rodinnou situaci žen.

9 Klíčové aktivity

Klíčové aktivity vychází z fází práce se skupinami podle Kuzníkové (2013). Klíčovými aktivitami, které vedou k naplnění cíle projektu jsou:

1. Příprava
2. Úvodní setkání
3. Průběh skupiny
4. Ukončení

Název	Aktivita 1	Aktivita 2	Aktivita 3	Aktivita 4
	Příprava	Úvodní setkání	Průběh skupiny	Ukončení
Indikátory splnění	Pracovník a pracovnice skupiny	Aktualizovaná témata	Prezenční listina	Zpětná vazba od žen formou dotazníku
	Pronajaté prostory	Pravidla skupiny		
	Rozdaných 50 letáků	Prezenční listina		

Obrázek 2: Klíčové aktivity a indikátory splnění

Zdroj: vlastní tvorba

Výše vyobrazená tabulka zobrazuje indikátory splnění jednotlivých klíčových aktivit, indikátory jsou dále více rozepsány na konci každé podkapitoly klíčových aktivit.

9.1 Klíčová aktivita 1 – Příprava

Tato aktivita bude pro projekt stěžejní a bude na ní záviset vývoj dalších aktivit. V přípravné fázi projektu bude nutné personálně zajistit fungování skupiny. Personální zajištění bude mít na starosti garant projektu v rámci týmu MUb organizace Jako doma. Garant se zvolí v rámci pracovní skupiny MUb Neklanova, která již existuje. Nejdříve bude pozice sociálního pracovníka akční skupiny nabídnuta stávajícím zaměstnancům kým v organizaci Jako doma. V případě, že se nenajde vhodný kandidát, bude nutné vyhlásit výběrové řízení na nového pracovníka. Výběrové řízení bude dvoukolové a bude se řídit pravidly přijímání nových zaměstnanců podle manuálu organizace Jako doma. Základními požadavky bude především motivace pro práci s cílovou skupinou, soulad s principy fungování organizace i skupiny, kritické myšlení a vzdělání podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Další výhodou

bude dokončený nebo započatý terapeutický výcvik a zkušenosti se skupinovou sociální prací.

Po nalezení vhodných kandidátů bude úkolem dát cílové skupině informaci o zakládání skupiny a motivovat ženy k účasti na úvodním setkáním. Těto aktivity se budou účastnit nejen sociální pracovníci_ice, kteří povedou akční skupinu, ale také klíčoví_é sociální pracovníci_ice. V budově MUb budou rozvěšeny informační letáky (viz příloha 4 - Informační leták) a jejich menší verze bude předávána i ženám. Klíčoví_é sociální pracovníci_ice budou ženy informovat o možnostech účastnit se skupiny v rámci své individuální práce se ženami. Sociální pracovníci_ice budou dále oslovovat i ženy, které nespolupracují se sociálními pracovníky_icemi z Jako doma. Dále budou využívat prostory MUb k dalším přípravným aktivitám. Mezi další přípravné aktivity bude patřit zajištění prostoru setkávání. Místo setkávání by se podle projektu Ženy – sobě (2015) mělo nacházet na dobře dostupném místě, což se dle mého názoru jeví Skautský institut, který se nachází u Staroměstského náměstí. Skautský institut zároveň nabízí slevy pro neziskového organizace. K úkolům sociálního_í pracovníka_ice bude patřit i zajištění a rezervace prostor na půl roku trvajících skupinových setkávání. Zvažoval jsem půl roční nebo roční variantu trvání skupiny. Nakonec jsem se rozhodl pro půl roční, protože jsem zhodnotil, že pro cílovou skupinu žen bez domova může být závazek navštěvovat roční projekt náročný. První úvodní setkání skupiny bude dle harmonogramu projektu 4. 1. 2024 a poslední setkání 27. 6. 2024. Setkání budou probíhat jednou týdně ve čtvrtek v čase od 17:00 do 20:00.

Z projektu Ženy – sobě (2015) vyplynulo, že je důležité ženy motivovat k účasti na skupině. Pro motivaci žen bude připraveno drobné občerstvení od Kuchařek bez domova a z potravin od potravinové banky v rámci MUb Neklanova. Sociální pracovníci_ice objednájí občerstvení od kuchařek bez domova na každé setkání, dále v rámci potravinové pomoci zajistí, aby část byla vyhrazena pro akční skupinu.

Důležitá bude také samotná role sociálního_í pracovníka_ice ve skupině. Pracovník_ice bude povinný dodržovat kodex organizace Jako doma (viz kapitola Etické hledisko) a dále základní principy, na kterých akční skupina bude stát. Sociální pracovník_ice bude v praxi využívat techniky kritické sociální práce, včetně reflexe svého postavení ve skupině. Toto se promítne do celkového fungování akční skupiny. Sociální pracovník_ice budou v roli partnera, zároveň budou pomocí kritické reflexivity hodnotit svoje postavení ve skupině.

Indikátory splnění

Indikátory splnění přípravné aktivity je 0,5 úvazek, který bude rozdělen mezi pracovníci a pracovníka. Úvazek bude možné ověřit pracovními smlouvami. Dalšími indikátory jsou zajištěné prostory na setkávání a 50 rozdaných propagačních letáků v MUb. Oba tyto indikátory budou ověřovány fakturou za danou službu.

9.2 Klíčová aktivita 2 – Úvodní setkání

Podle Kuzníkové (2013) jsou cíli prvního setkání především vzájemné představení se a vyjádření účelu, za jakým se skupina bude setkávat. Domnívám se, že většina žen se bude navzájem znát, přesto je možné, že o sobě nebudou téměř nic vědět. Průběh úvodního setkání bude velmi záviset na tom, zda ženy na skupinové setkání přijdou znovu. Vrbová (2015) navrhuje dát ženám odměnu za účast na prvním setkání, případně odměňovat účast na všech setkání. Já jsem se pro odměnu za účast nerozhodl, protože se domnívám, že by to mohlo narušit opravdové důvody, proč se ženy skupiny účastní. Ženám by však bylo propláceno jízdné, je to mimo jiné z důvodu, kdy podle Vašáta (2017) má 80 % osob bez domova dluh u dopravního podniku.

Na úvodním setkání bude ženám dán prostor pro vyjádření svých potřeb, z jakého důvodu na úvodní setkání přišly, jaká je jejich motivace, ale také obavy. Bude zde dán také dostatečný prostor na zodpovězení otázek.

Dále budou představeny jednotlivé bloky a témata, která by se mohla v setkáních řešit. V rámci empowermentu bude ženám dán prostor, aby řekly, které bloky by pro ně byly zajímavé. Může se stát, že se některé ženy nebudou chtít zapojit nebo nebudou chtít mluvit před početnou skupinou dalších osob. Právě proto budou tyto aktivity probíhat i tak, aby svůj názor mohly vyjádřit i tyto ženy. Jednou z forem je rozdání malých papírků, na které ženy mohou napsat své názory. Tyto papírky budou nalepeny na flipchartový papír. V případě, že by žena neuměla psát, může buď své myšlenky předat ženě, které důvěřuje, nebo sociálnímu_í pracovníkovi_ici. Na závěr budou papírky přečteny a porovnány s návrhy. V případě, že některá témata od žen nebudou v návrhu témat, pracovník_ice je doplní.

Úvodní setkání také může být příležitostí pro tvorbu pravidel skupiny. Je totiž důležité, aby do tvorby pravidel byly zapojeny ženy a ony samy tak byly hlavními činitelkami. Bude zde uplatněn princip participace, který jmenuje Janebová (2014). Návrhy na pravidla budou sepsány na flipchartový papír formou brainstormingu. Psát se budou všechny návrhy, které ženy napadnou, pracovník_ice bez hodnocení přijímá všechny návrhy. Poté se návrhy přečtou a bude následovat hlasování. Pravidlo bude přijato pouze, pokud s ním budou souhlasit všechny ženy ale také sociální pracovník_ice. Všechny hlasy si budou rovny. Je možné, že nad některými pravidly bude potřeba větší diskuse. Tu v případě potřeby budou facilitovat sociální pracovník_ice. Po odsouhlasení všech pravidel budou pravidla vyvěšena na každém setkání. V případě, že by nově

příchozí žena již během fungování skupiny s některým z pravidel nesouhlasila, může podat návrh na změnu u sociálního_í pracovníka_ice.

Příklad pravidel:

- Během skupinového setkání nekonzumujeme alkohol ani jiné omamné látky
- Navzájem se respektujeme, nikoho nediskriminujeme na základě sexuální orientace, barvy pleti, vyznání nebo věku
- Nemusíme se účastnit aktivit, které nám jsou nepříjemné
- Zachováváme vzájemnou důvěru, nevynášíme osobní témata ze skupiny
- Nově příchozí ženy přijímáme s respektem

Po průběhu úvodního setkání bude úkolem sociálního_í pracovníka_ice vytvořit harmonogram jednotlivých témat, který bude vyvěšen na nástěnce v MUb. Je to také z toho důvodu, že některá témata nemusí být pro všechny atraktivní a nebudou se jich chtít účastnit. Dát ženám volbu neúčastnit se některých setkání doporučuje také manuál z projektu Ženy sobě (2015). Nástěnka bude sloužit k předávání informací. V případě, že by nastala změna nebo se setkání muselo zrušit, bude tato informace vyvěšena na nástěnce. V případě, že o setkání bude mít zájem větší počet žen než 12 (15), může tuto situaci řešit sociální pracovník_ice navýšením kapacity daného setkání anebo nutností zápisu. Zápis by probíhal na papír vyvěšený na nástěnce. Domnívám se však, že tato situace nenastane.

Indikátor splnění:

Indikátory splnění úvodní schůzky budou aktualizovaná témata setkávání a sestavený program akční skupiny. Dále sestavená pravidla skupiny, která budou sepsána na flipchartu a prezenční listina, která lze ověřit podpisy žen.

9.3 Klíčová aktivita 3 – Průběh skupiny

Klíčová aktivita Průběh skupiny bude zahájena 11. 1. 2024. Jednotlivá setkání budou mít různý charakter. Některá budou zaměřena více prakticky, některá naopak teoreticky. Níže vyjmenovávám návrhy témat na setkání:

- Moje práva, násilí do vztahu nepatří, kurz sebeobrany
- Hledání zaměstnání, psaní životopisu, praktická příprava na pohovor
- Aktivismus a feminismus
- Dluhy, exekuce
- Bydlení, jak a kde hledat bydlení a dávky s tím spojené

- Zvládání stresu, sebezpečí, relaxační aktivity a techniky
- Organizace akcí

Tato témata jsou pouhým návrhem, reálná témata by závisela na posouzení a rozhodnutí žen. Inspirací pro výše uvedená témata je zpráva z fokusní skupiny projektu Ženy – sobě (Hetmánková, 2014). Níže popisují důvody zařazení jednotlivých témat.

Podle průzkumů je prevalence násilí u žen bez domova až 90 % (Bandit, 2016), proto považují zařazení tématu násilí za potřebné. Potřebu kurzu sebeobrany mi potvrzuje výzkum Lindovské (2016), ze kterého vyplynula spojitost s fyzickým i verbálním násilím páchaném na ženách bez domova. Kurz sebeobrany bude realizován ve spolupráci s organizací Moderní sebeobrana. Moderní sebeobrana (2023) popisuje své kurzy jako nástroj emancipace. Tento nástroj umožní ženám postavit se samy za sebe, za svá práva a také se přestat bát. Cílem kurzu sebeobrany bude nejen zvýšení praktické znalosti, jak se ubránit, ale také zvýšení sebevědomí a sebedůvěry. Na kurzu budou dva lektori, muž a žena.

Téma zaměstnanosti bude zaměřeno více prakticky. Ženy si v úvodní aktivitě budou moci zjistit, jaké jsou jejich schopnosti, co jim jde a co by je případně bavilo dělat za zaměstnání. Dále bude zjišťováno, co by pro nalezení své „práce snů“ mohly udělat. Sociální pracovník_ice bude ženy podporovat v hledání různých nápadů. Je možné, že ženy samy narazí na téma diskriminace na trhu práce nebo na problematiku zaměstnávání osob bez domova. Sociální pracovník_ice se bude žen kriticky ptát a podporovat ženy, aby využily tyto skutečnosti při organizování akcí, o kterých se budu zmiňovat níže. Dále si ženy budou moci napsat strukturovaný životopis nebo prakticky vyzkoušet, jak uspět při pracovním pohovoru. Téma budou doplňovat důležité informace o ochraně zaměstnanců, a to například potřeba mít podepsanou pracovní smlouvu, rizika nelegální práce a jaké kroky podniknout v případě porušování pracovních podmínek ze strany zaměstnavatelem například zpožděná výplata nebo neadekvátní pracovní doba a přesčasy.

Podle Vašáta (2017) má přibližně 70 % osob bez domova nařízenou exekuci. Právě dluhy výrazně snižují možnost změny nepříznivé životní situace žen. Na toto setkání bude pozvána externí lektorka spolupracující s organizací Jako doma, která poskytuje dluhové poradenství osobám bez domova v právní poradně CSSP. Setkání bude začínat úvodní aktivitou, kdy ženy budou mít čas na to sepsat si na papír, kde a kolik je jejich přibližný dluh. Poté budou lektorkou představeny možnosti řešení dluhů, dále jim bude předán kontakt na sociálně právní poradnu CSSP, kde budou mít možnost individuálního bezplatného poradenství s dluhovou poradkyní.

V rámci tématu bydlení bude kladen důraz na základní orientaci v oblasti bydlení. Ženám dále bude představena aktuální situace ohledně bytového fondu v České republice tak, aby byly schopny kriticky nahlížet na to, proč je velký nedostatek sociálního bydlení a důvod velmi dlouhých čekacích lhůt. Ženám budou vysvětleny základní principy

Housing first. Sociální pracovní_ice budou využívat kritické dotazování. Ženy budou motivovány k tomu podat si žádost o sociální byt na Magistrátu hlavního města Prahy. S vyplněním žádosti jim pomohou individuálně klíčoví_é pracovníci_ice.

Podle Vrbové (2015) se ženy bez domova často setkávají se stresem, zároveň samy mohou být agresivní. Na tuto část programu by byla pozvána externí lektorka. Ženám bude představeno několik relaxačních metod. Mezi ty mohou zařadit autogenní trénink, který spočívá v odpoutání se od vnějších vlivů, které na ženy působí. Dále dechová cvičení, focusing nebo progresivní relaxace. Cílem této části programu bude představit ženám některá cvičení, která by jim v náročných situacích měla pomoci částečně stres snížit. Aktivita sebekpěče ve skupině je důležitou součástí celkové péče o zdraví a může ženám pomoci zlepšit jejich fyzické i duševní zdraví, zvýšit sebevědomí a posílit pocit kontroly nad vlastním životem. Ženy bez domova se často potýkají s mnoha výzvami a překážkami v péči o své zdraví, jako je omezený přístup ke zdravotní péči. Zároveň existuje řada aktivit, které mohou ženy i v omezených podmínkách dělat v péči o své zdraví. Při tématu sebekpěče mohou ženy navzájem sdílet různé nápady, jak například zlepšit svůj spánek. Celý průběh budou facilitovat sociální pracovník s pracovníci a doplňovat další návrhy. Součástí tohoto bloku bude také navázání žen na odbornou psychologickou pomoc, jako jsou například Centra duševního zdraví, kam ženy mohou docházet. Praktickou část programu bude tvořit výroba domácích masek na obličej, které si ženy budou moci odnést.

Témata aktivismu a feminismu bude ženám předkládat důležitost participace na akční skupině. Ženy budou v těchto blocích motivovány k jejich vlastní iniciativě a k možnostem, jak by mohly ony samy přispět k fungování skupiny. Ženy budou zplnomocňovány k tomu, aby přebíraly zodpovědnost za své životy. Tyto aktivity ženám dají potřebný hlas, který jim do té doby mohl chybět.

Nedílnou součástí celé akční skupiny bude organizace akcí, na kterých se budou ženy podílet. Organizace akcí bude založena na principu participace. Do organizace akcí budou od jejího začátku až po konec zapojeny i ženy. V praxi to bude probíhat tak, že se na setkání navrhne termín akce nebo příležitost, např. mezinárodní den, bude následovat brainstorming, kdy se ženy společně se sociálním_í pracovníkem_icí domluví na průběhu a formě akce.

Návrhy termínů na organizaci akcí:

- 20. 2. 2024 - Mezinárodní den sociální spravedlnosti
- 1. 3. 2024 – Den nulové diskriminace
- 8. 3. 2024 – Mezinárodní den žen
- 8. 4. 2024 – Mezinárodní den Romů
- 1. 5. 2024 – Svátek práce

- 26. 6. 2024 – Mezinárodní den podpory obětem násilí

Na výše uvedené dny neziskové organizace pořádají různé akce, v březnu 2022 to byla např. organizace Iniciativa nájemníků a nájemnic z. s.. Ve spolupráci s touto organizací by ženy mohly vystoupit se svým projevem na téma problematika bydlení pro osoby bez domova. Mezinárodní den žen aktivisticky pojímá organizace Konsent z. s., která se mimo jiné zabývá tématem redefinice znásilnění dle Istanbulské úmluvy z roku 2011. Ženy také mohou v rámci organizace Jako doma zorganizovat svou vlastní akci. Může se jednat o výstavu na veřejném prostranství nebo protestní akci v rámci zpoždování dávek pomoci v hmotné nouzi. Méně aktivisticky pojatou akcí může být organizace živých knihoven na školách. Při živé knihovně by ženy dostaly prostor k vyprávění svého příběhu a účastníci_ice by měly možnost se jich doptat. Ženy by tak touto aktivitou mohly získat větší respekt a pochopení. Nabídka živé knihovny od žen navštěvujících akční skupiny by byla zveřejněna na sociálních sítích organizace Jako doma. Kontaktní osobou bude sociální pracovník_ice akční skupiny.

Téma organizace akcí klade na sociálního_í pracovníka_ci velký důraz na orientaci v aktuálním dění, a to i na politické úrovni. V případě jakýchkoliv legislativních změn týkajících se osob bez domova bude sociální pracovník_ice zapojovat ženy do možného vyjádření se.

Samostatnou částí bude spolupráce s médii, tak aby se povědomí o ženách bez domova a o jejich životních příbězích dostalo do širšího okruhu lidí.

V rámci kapitoly Analýza potřebnosti zmiňují také spolupráci s místní samosprávou a místními obyvateli. Bez spolupráce městské části a Magistrátu hlavního města Prahy by akční skupina postrádala svou makro rovinu působení. V rámci toho by se ženy mohly zúčastnit veřejného zasedání zastupitelstva. Domnívám se, že tato aktivita souvisí také s principem advocacy. Ženy mohou ve spolupráci se sociálním_í pracovníkem_cí zveřejnit své vlastní postřehy a náměty. V případě, že by byla místní samospráva nakloněna, bylo by také velmi přínosné zorganizovat společnou schůzku se zástupci městské části nebo Magistrátu hlavního města Prahy. Tato schůzka se jeví jako vhodná např. po komunálních volbách, kdy se složení zastupitelstva mění, ale také kdykoliv během roku 2024.

Indikátor splnění

Indikátorem splnění aktivity Průběh setkání bude prezenční listina, která bude k dispozici na každé skupinovém setkání. Ověřením tohoto indikátoru budou podpisy žen.

9.4 Klíčová aktivita 4 – Ukončení

Poslední klíčovou aktivitou je ukončení skupiny. Poslední skupinové setkání proběhne 27. 6. 2024. Bude se jednat o setkání, jehož součástí bude také celkové zhodnocení průběhu skupiny ze strany žen. Ženy vyplní krátký evaluační dotazník. Dotazník bude sloužit pro samotnou evaluaci projektu a jeho celkové zhodnocení. Bude také nedílnou součástí zprávy z projektu.

Indikátor splnění

Indikátorem splnění bude vyplněná zpětná vazba od žen formou evaluačního dotazníku, který vytvoří sociální pracovník_ice akční skupiny.

10 Provedení terénního průzkumu na potvrzení analýzy potřeby

V rámci kapitoly Provedení terénního průzkumu na potvrzení analýzy potřeby bych rád představil výsledky, ke kterým jsem došel při rozhovorech se ženami ubytovanými v MUb. U žen jsem zjišťoval jejich motivaci k zapojení se do projektu a také jejich samotný názor na podobu projektu.

V měsíci únoru a březnu jsem provedl celkem 6 rozhovorů se ženami ubytovanými v MUb. Ženám jsem pokládal otázky (viz příloha Dotazník pro ženy v MUb) týkající se bydlení a zaměstnanosti. Část informací z těchto rozhovorů jsem zahrnul také do kapitoly 6. Analýza potřeby. Z těchto rozhovorů vyplynuly následující informace.

Ženy mají výraznější obavy ze skupinové práce, než jsem očekával. Paní M. zmiňovala, že se stydí mluvit před větší skupinou lidí. Sice ji trochu ujistilo, že skupinu budou navštěvovat pouze ženy ubytované v MUb, přesto její strach úplně neustal. Paní L. jasně vyjádřila potřebu motivovat ženy k účasti na skupině a to slovy: „pokud tam nebude pro ženy aspoň kávačka nebo čaj tak vám tam beztak nikdo nedejde“. Na návrh proplatit ženám jízdné byla shoda, že je to vhodné. Paní Z. dodávala, že má dluh u dopravního podniku za jízdu bez platného jízdního dokladu a proto by proplacení jízdného ocenila.

Paní H. naopak mluvila o změně její situace. Z jejích slov byla cítit velká frustrace ohledně její situace. Zmiňuje, že nevěří, že se její situace zlepší. Domnívám se, že všechny ženy měly snížené sebevědomí. Některé ženy braly ubytování v MUb jako vysoký stupeň bydlení a motivace v posunutí se do stabilnějšího bydlení byla spíše nižší. Informace z rozhovorů se ženami mi velmi pomohli ujasnit si podobu projektu a seznámit se blíže se ženami, které by eventuálně skupinu mohly navštěvovat. Nebyl jsem si však stále jistý nad jednotlivými tématy setkávání.

Po úvahách jsem se rozhodl provést na konci března 2023 druhý průzkum, který se týkal atraktivnosti jednotlivých témat v rámci klíčové aktivity – průběh skupiny. Tento průzkum jsem realizoval se ženami navštěvujícími nízkoprahové denní centrum. Domnívám se, že většina žen navštěvujících denní centrum nemá do takové míry vyřešenou svou situaci ohledně bydlení, proto jsem do výsledků zahrnul pouze ženy, které bydlí v azylových domech, ubytovnách, případně v jiném typu bydlení, naopak jsem nezahrnul ženy, které využívají noclehárny, přespávají venku nebo ve squatech. V tomto průzkumu se mi povedlo získat 32 respondentek. Průzkum probíhal tak, že jsem ženám

předložil návrhy témat a ženy měly vybrat ty, kterých by se v rámci fungování skupiny zúčastnily. Z průzkumu sledující atraktivnost o jednotlivá témata vyplynulo následující.

Obrázek 3: Výsledky atraktivnosti témat v rámci klíčové aktivity průběh skupiny

Zdroj: vlastní tvorba

Jako nejatraktivnější téma se jeví hledání zaměstnání, dále dluhy, exekuce a bydlení. Naopak jako nejméně atraktivní téma z průzkumu vychází aktivismus a feminismus a dále organizace akcí. Tato dvě témata jsou pro akční skupinu pro ženy bez domova stěžejní, protože vychází přímo z kritické sociální práce. Ačkoliv v průzkumu vyšla jako nejméně atraktivní, nebylo to pro mě důvodem k jejich vyřazení. Naopak jsem si potvrdil svou hypotézu, že ženy bez domova nejsou zvyklé takovým způsobem participovat na fungování různých projektů a je potřeba v nich tuto potřebu nejdříve vyvolat.

11 Management rizik

Předpokládané riziko	Hodnocení rizika	Preventivní opatření
Nízká účast žen	Vysoké	Včasná a dobrá propagace Přizpůsobit aktivity přítomným ženám Motivovat ženy k účasti např. formou občerstvení, kartiček na jídlo
Nízká aktivita žen a motivace v zapojení	Vysoké	Přizpůsobit aktivity
Skupina nebude plnit svůj cíl a stane se pouze formálním setkáváním	Středně vysoké	Připravit zajímavé aktivity, které budou vycházet z potřeb žen
Nedostatečné finanční prostředky	Středně vysoké	Podání žádosti o grant Vyhlášení finanční sbírky Navýšení rozpočtu na rok 2024
Porušování pravidel a narušování fungování skupiny	Střední	Na tvorbě pravidel se budou podílet všichni Možnost pravidla během fungování skupiny upravit
Témata bydlení a zaměstnanosti nebudou pro ženy atraktivní	Nízké	Doplňovat teoretické bloky setkání relaxačními technikami
Příliš vysoké nároky na ženy	Nízké	Přizpůsobit aktivity přítomným ženám
Skupina se uzavře nově příchozím ženám	Nízké	Zdůrazňovat formu otevřené skupiny Zahrnout do pravidel skupiny péči o nově příchozí

12 Výstupy a předpokládané výsledky projektu

Výstupem projektu je 6 měsíců trvající akční skupina pro ženy ubytované v MUb Neklanova, která bude mít celkem 25 setkání.

Přestože se nejedná o velký projekt, kterého by se účastnilo mnoho žen bez domova, může být zárodkem pro navazující projekty v dalších zařízeních.

Předpokládanými výsledky projektu jsou zplnomocnění žen, zvýšení jejich sebevědomí. Díky participaci se zapojí do organizace akcí a zvýšení povědomí a problematice ženského bezdomovectví. Ženy budou schopny kriticky zhodnotit svou životní situaci a pochopit makro úroveň sociálně politické problematiky bezdomovectví a sociálního vyloučení. Pomocí kurzu sebeobrany se také naučí lépe reagovat na verbální anebo fyzické násilí.

V oblasti zaměstnanosti se ženy budou schopny orientovat v rámci procesu hledání práce, budou mít napsaný strukturovaný životopis, naučí se rozpoznat nekalé nabídky na práci a budou znát nevýhody nelegální práce. Praktickým nácvikem se naučí, jak zapůsobit na pracovním pohovoru. V oblasti bydlení ženy pochopí problematiku dostupnosti bydlení v České republice, budou se schopny orientovat na trhu s bydlením a získají větší motivaci při hledání stabilnějšího bydlení.

13 Popis přidané hodnoty projektu

Projekt je novinkou v rámci zavádění kritické skupinové práce na ubytovnách. Projekt je založený na principech empowermentu a participace, které nebývají v českém prostředí tolik využívány s cílovou skupinou osob bez domova. Projekt může být inspirací pro další ubytovny pod správou CSSP nebo jiná ubytovací zařízení, například i soukromé ubytovny, případně pro další organizace, které pracují s cílovou skupinou žen bez domova.

Ženy, které se účastnily skupiny, by dále po jejím ukončení mohly rozvíjet své schopnosti v rámci peer programu v organizaci Jako doma. Peer pracovnice by mohly pomáhat v rámci dalšího projektu akční skupiny a spolupracovat na vzniku dalších akčních skupin fungujících v jiných zařízeních. Tyto skupiny by se mohly společně podporovat a bojovat za lepší životní podmínky žen/osob bez domova na makro úrovni. Tímto tématem bych se dále rád zabýval v rámci své diplomové práce.

14 Harmonogram

Níže je vyobrazen harmonogram projektu ve formě Ganttova diagramu. Harmonogram zachycuje klíčové aktivity: přípravu, úvodní setkání, průběh skupiny a ukončení. Klíčové aktivity jsou vyobrazeny ve dnech a měsících, kdy proběhnou. Existuje zde riziko, že se některé aktivity zdrží, a to například v rámci přípravy, kdy se v této době nestihne zajistit personální zajištění akční skupiny. V rámci průběhu skupiny bude celkem 25 setkání, do tohoto počtu není nezapočtena úvodní schůzka, která je v rámci aktivity Úvodního setkání.

					02.10.2023	03.01.2024	04.01.2024	11.01.2024	20.06.2024	27.06.2024
Klíčová aktivita	Od	Do	Počet dní	Počet pracovních dní						
Příprava	01.10.2023	03.01.2024	94	68						
Úvodní setkání	04.01.2024	04.01.2024	0	1						
Průběh skupiny	11.01.2024	20.06.2024	161	116						
Ukončení	27.06.2024	27.06.2024	0	1						

Obrázek 4: Harmonogram projektu

Zdroj: vlastní tvorba

15 Rozpočet

	Druh výdajů	jednotka	počet	j. cena	Celkem (Kč)
1	Osobní náklady				
1.1	náklady na soc. pracovníky (úvazek 0,5)	měsíc	8	15 000 Kč	120 000 Kč
1.2	extévní lektori	hodina	10	1 000 Kč	10 000 Kč
1.3	supervize	hodina	8	1 200 Kč	9 600 Kč
1.4	cestovné	kus	200	40 Kč	8 000 Kč
2	Zařízení a vybavení				
2.1	pronájem prostor	hodina	78	300 Kč	23 400 Kč
3	Služby				
3.1	propagační materiály	kus	50	5 Kč	250 Kč
Celkové náklady					171 250 Kč

Financování projektu bude především v rámci rozpočtu MUb, která je součástí doplňkové sítě sociálních služeb hlavního města Prahy. V případě, že finanční prostředky nebudou dostatečné, budou se hledat další způsoby financování, a to například formou grantu nebo vyhlášením veřejné sbírky na internetu. Náklady na sociální pracovníky vychází z průměrného platu pracovníků v organizaci Jako doma. V rámci fungování skupiny bude úvazek 0,5 rozdělen mezi jednoho sociálního pracovníka a jednu sociální pracovníci. Cestovné vychází z ceny za jednu papírovou jízdenku v rámci jízdného v Praze.

16 Logframe projektu

	Logika intervence	Objektivně ověřitelné ukazatele	Zdroje, prostředky k ověření	Rizika, předpoklady
Záměr projektu	Zavedení kritické skupinové práce v MUb	Předpokládaný počet 12-15 žen na jedno setkání z celkového počtu 25 setkání	Prezenční listina	
Cíle projektu	Vytvoření akční skupiny pro ženy v MUb	Půl roku fungující akční skupina pro ženy v MUb	Prezenční listina a evaluační dotazník	Nízká účast žen, motivace k účasti na sociálních akcích
Výsledky, výstupy	Půl roční fungování akční skupiny	Zplnomocnění a participace žen na projektu.	Prezenční listina a evaluační dotazník	Ženy využívají získané schopnosti v rámci svého osobního života
Klíčové aktivity	KA 1: příprava KA 2: úvodní setkání KA 3: průběh skupiny KA 4: ukončení	Finanční zdroje	Harmonogram projektu	Motivace žen k participaci na fungování akční skupiny, účast na akcích

Závěr

Cílem tohoto bakalářského projektu je vytvořit akční skupinu pro ženy ubytované v městské ubytovně Neklanova. Cílem tohoto projektu je prostřednictvím zplnomocňování a participace zvýšit sebevědomí a sebedůvěru žen a dále zlepšit jejich nepříznivou životní situaci v oblastech bydlení, zaměstnání a financí.

Životy žen bez domova často doprovází násilí, sociální vyloučení, finanční obtíže, diskriminace na trhu práce nebo v oblasti bydlení. Projekt akční skupiny se bude snažit formou kritické skupinové sociální práce působit na všechny tyto oblasti. Díky participaci se ženy zapojí do fungování skupiny, budou se podílet na jejím celkovém obsahu a také se zapojí do organizace sociálních akcí a protestů. V rámci bydlení budou ženy motivovány k udržení stávajícího bydlení a podpoře v hledání bydlení dlouhodobějšího, a to ve formě sociálních bytů nebo komunitního bydlení. V rámci zaměstnanosti budou mít ženy napsaný strukturovaný životopis, budou si moci vyzkoušet nácvik na pracovní pohovor nebo zjistí nevýhody nelegální práce. Bloky budou doplňovat různé posilující a relaxační aktivity, jako např. kurz sebeobrany, nácvik asertivity nebo den sebeděče.

Akční skupina bude bezpečným prostředím, kde se ženy budou navzájem podporovat v různých situacích, zároveň se mohou inspirovat od žen, které si prošly podobnou zkušeností. Sociální pracovník_ice ve skupině bude v roli partnera. Bude využívat techniky kritické sociální práce, včetně kritické reflexivity a kritického dotazování. Prevalence traumatu u žen bez domova je až 85 % (Fabian, 2017), proto sociální pracovník_ice dále bude využívat v praxi teoretické poznatky trauma informovaného přístupu, který nemá za primární cíl trauma u žen vyléčit ale neposilovat ho a vyhnout se retraumatizaci.

Přidanou hodnotou projektu bude možnost navázat užší spolupráci se ženami, které se budou akční skupiny účastnit, a nabídnout jim zapojení do fungování organizace Jako doma jako peer pracovnice, které mohou pomáhat se zakládáním dalších akčních skupin a dávat hlas ženám bez domova, které doposud nebyly vyslyšeny. Tímto tématem bych se rád zabýval ve své diplomové práci.

Věřím, že tento projekt přispěje k integraci kritické sociální práce na městské, ale i soukromé ubytovny a stane se tak příkladem dobré praxe. Na závěr bych rád uvedl citaci od Janebové (2014, s. 99), která shrnuje mé myšlenky ohledně kritické sociální práce.

„Bud' se spokojíme s tím, že problémy klientů neřešíme, ale pouze zalepujeme díry v systému, které se opět velmi rychle rozlepují, nebo se budeme muset i my naučit využívat teorie „kritické sociální práce“, abychom byli schopni prosazovat zájmy našich klientů.“

Bibliografie

BANDIT, Rad. *Naděje je na druhém břehu: životy pražských žen bez domova*. Praha: Broken books, 2017. ISBN: 978-80-905743-4-2.

BENEŠ, Michal. *Obhajoba sociální práce s nepopulární cílovou skupinou u veřejnosti*. Sociální práce/sociálna práca, 2023. [online]. [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: <https://socialni prace.cz/online-clanky/obhajoba-socialni-prace-s-nepopularni-cilovou-skupinou-u-verejnosti/>

BROŽOVÁ, Natálie. *Proč se nevyplatí práce na černo*. Manpower, 2020. [online]. [cit. 2023-03-24] Dostupné z: <https://www.manpower.cz/proc-se-nevyplati-prace-na-černo/>

COOK, Alexandra. *Complex Trauma in Children and Adolescents*. National Child Traumatic Stress Network, 2005. [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: https://www.nctsn.org/sites/default/files/resources/complex_trauma_in_children_and_adolescents.pdf

FABIAN, Dalma. *Homeless in Europe, Trauma and homelessness*. Brusel: FEANTSA, 2017. [online]. [cit. 2023-03-12].

Dostupné z: <https://www.feantsa.org/en/newsletter/2017/12/20/winter-2017?bcParent=27>

FOOK, Janis. *Radical Casework: a theory of practise*. Alexander St Crows Nest: Allen&Unwin, 1993. ISBN 978-1863732819.

HAVRDOVÁ, Zuzana. *Reflexe a reflexivita v sociální práci*. Sociální práce/sociálna práca, 2018. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://socialni prace.cz/online-clanky/reflexe-a-reflexivita-v-socialni-praci/>

HETMÁNKOVÁ, Rad. *Ženy bez domova: identita, strategie a bezpečný prostor*. Gender, Equal Opportunities, Research/Gender, Rovné příležitosti, výzkum, 2014. ISSN: 12130028 [online]. [cit. 2023-02-23].

HEJZLAROVÁ, Eva. *Svépomocné a podpůrné skupiny v Česku: mapa terénu, rizika dalšího vývoje a možnosti veřejné politiky. Výzkum pro praxi v sociální práci*. Sociální práce/sociálna práca. 11. ročník, 2011. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://socialni prace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2011-1.pdf>

HOPPER, Elizabeth K. *Shelter from the Storm: Trauma-Informed Care in Homelessness Services Settings*. The Open Health Services and Policy Journal, 2010. [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.homelesshub.ca/sites/default/files/cenfdthy.pdf>

CHARITA ARCIDIECÉZNÍ PRAHA. *Azylový dům Gloria*. [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://praha.charita.cz/sluzby/adgloria/>

JANDOVÁ, Darina. *Diskriminační spory: Pyrrhova vítězství?* Advokátní deník, Česká advokátní komora, 2019. [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/01/03/diskriminacni-spory-pyrrhova-vitezstvi/>

JANEBOVÁ, Radka. *Kritická sociální práce*. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Gaudeamus, 2014. [online]. [cit. 2023-01-25]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/janebova_-_kriticka_socialni_prace.pdf

KLEPÁČKOVÁ, Olga. *Trauma-informovaný přístup v sociální práci*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1049-0.

KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015 ISBN 978-80-7478-921-2.

KLUSÁČEK, Jan a kol. *Bydlení jako problém – zpráva o vyloučení z bydlení 2021*. Active citizens fund, 2021 [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2021/08/Bydleni-jako-problem-2021.pdf>

KŘEČEK, Stanislav. *Rozhodování českých soudů o diskriminačních sporech 2015–2019, výzkum veřejného ochránce práv 2020*. Kancelář veřejného ochránce práv, 2020.

KUNDRÁTOVÁ, Eva. *Neviditelné ženy*. Nový Prostor, roč. 2016, č. 476.

KUZNÍKOVÁ, Iva. *Pokročilé metody sociální práce se skupinami*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-471-9. [online]. [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/svp/opory/FSS_Kuznikova_Pokrocilemetody.pdf

LESKOŠEK, Vesna. *THEORIES AND METHODS OF SOCIAL WORK Exploring different perspectives*. Faculty of Social Work, University of Ljubljana, 2009. ISBN 978-961-6569-28-6. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://1url.cz/Yr8Kj>

LINDOVSKÁ, Eliška a kol. *Stojíme na jejich straně! Protože dvě jsou víc než jedna*. Praha: Jako doma – Home like, 2015. ISBN 978-80-905743-3-5. [online]. [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: http://jakodoma.org/wp-content/uploads/2015/10/ZZV_web.pdf

LOEBE, Ladislav. *Vztah sociální politiky a sociální práce z pohledu práva*. Sociální práce/sociální práca, 2016. [online]. [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/vztah-socialni-politiky-a-socialni-prace-z-pohledu-prava/>

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Strategie a postupy v sociální práci*. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1952-.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2008. ISBN 979-80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367- 002-X.

MATOUŠEK, Roman. *Úspěšnost dávek mimořádné okamžité pomoci na úhradu jistoty (kauce)*. Agentura pro sociální začleňování, 2020. [online]. [cit. 2023-03-20] Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Tematicko-pruzevny-vyzkum_Úspěšnost-dávek-mimořádné-okamžité-pomoci-na-úhradu-jistoty.pdf

MAREK, Jakub. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MAREŠ, Petr. *Chudoba, marginalizace a sociální vyloučení*. Sociologický časopis, roč. 36, č. 3. 2000. [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://sreview.soc.cas.cz/en/artkey/csr-200003-0003_poverty-marginalisation-social-exclusion.php

MAREŠ, Petr. *Faktory sociálního vyloučení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006. ISBN 80-87007-15-8.

MODERNÍ SEBEOBRANA. *Sebeobrana pro ženy, 2023*. [online]. [cit. 2023-04-02] Dostupné z: <https://www.moderni-sebeobrana.cz/kurzy-sebeobrany.html#sebeobrana-pro-zeny>

MPSV. *Zpráva o plnění Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, za rok 2018*. Praha, 2019.[online]. [cit. 2023-02-26].

Dostupné z:

<https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Zpráva+o+plnění+Koncepce+prevence+a+řešení+bezdomovectví+v+ČR+do+roku+2020+za+rok+2018.pdf>

MPSV. *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. 2015. [online]. [cit. 2023-02-18]. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf/4ce1887e-1ae4-3878-de5c-8b86db69687f

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

NEDĚLNÍKOVÁ, Dana. *Profesní dovednosti sociálních pracovníků*. Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. ISBN 978-80-7368-504-1.

NEHUDKOVÁ, Eva a kol. *Diskriminace*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. ISBN 978-80-7631-009-4.

PĚNKAVA, Pavel. 2010. *Výchovně-vzdělávací prvek v sociální práci s cílovou skupinou osob bez přístřeší*. [Rigorózní práce] Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010. [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/25200/150005812.pdf?sequence=1>

PĚNKAVA, Pavel. *Socioterapie jako metoda působení na postoje a jednání klienta*. Sociální práce/sociální práce, 2013. [online]. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/online-clanky/socioterapie-jako-metoda-pusobeni-na-postoje-a-jednani-klienta/>

PRAHA 12. *V novém roce bez násilí – nabídka bezplatné podpůrné skupiny pro ženy*. Praha: UMČ Praha 12, 2015. [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.praha12.cz/v-novem-roce-bez-nasili-nabidka-bezplatne-podpurne-skupiny-pro-zeny/d-39237>

PROFELDOVÁ, Markéta a kol. *Trauma informovaný přístup v Jako doma*. Praha: Jako doma – Homelike, 2022. [online]. [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: https://jakodoma.org/wp-content/uploads/2022/10/publikace_trauma_FINAL.pdf

PROCHÁZKOVÁ, Irma a kol. *Sociální ekonomika a sociální podnikání a jejich integrační role*. Praha: Podpora 2, 2018. [online]. [cit. 2023-04-02]. Dostupné z: <https://1url.cz/ir8Kf>

PROKOP, Ondřej. *Problematika bydlení v Praze*, 2020. [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://www.ondrejprokop.cz/brozura_bydleni_praha_elektronicka_II.pdf

PRUDKÝ, Libor. *Kudy ke dnu: analýza charakteristik klientů Naděje, o.s., středisko Praha, Bolzanova*. Praha: SOCIOKLUB, 2010.

PRŮDKOVÁ, Táňa, NOVOTNÝ, Přemysl. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN: 978-80-7387-100-0.

RATOLEST BRNO. *Metodická příručka projektu Příležitost pro matky na ubytovnách*. Brno, 2016. [online]. [cit. 2023-03-01]. Dostupné z: https://www.ratolest.cz/wp-content/uploads/metodika_prilezitest_pro_matky_na_ubytovnach-1.pdf

RIPKA, Štěpán. *Ukončování bytové nouze rodin a jednotlivců. Východiska, zahraniční praxe, doporučení a strategie*. Brno: Platforma pro sociální bydlení, 2016. [online]. [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2018/10/psb_2016_ukoncovani_bezdomovectvi_v_ceskych_mestech.pdf

ROZKOŠ BEZ RIZIKA. *Legislativa a sexbyznys v ČR, 2010*. [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://www.poradna-rr.cz/o-sexbyznysu/legislativa-a-sexbyznys-v-cr/#Jak%20je%20to%20s%20prostitut%C3%AD%20a%20z%C3%A1kony%20v%20%C4%8A>

ST. MUNGO'S. *What we do*, 2017. [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.mungos.org/what-we-do/>

SPOLEČNOU CESTOU. *Popis realizace sociální služby – azylové ubytování společnou*, 2019. [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: https://www.spolcest.cz/data/userfiles/file/Popis%20realizace%20soc_%20slu%C5%BBy%20-%20Azylov%C4%99%20ubytov%C3%A1n%C3%AD%20Spole%C4%8Dnou%20cestou%20-%202002-2019.pdf

ŠABATOVÁ, Anna a kol. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti: Závěrečná zpráva z výzkumu veřejné ochránkyně práv*. Kancelář veřejného ochránce práv, 2015. [online]. [cit. 2023-03-26]. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/CZ_Diskriminace_v_CR_vyzkum_01.pdf

THOMPSON, Neil. *Promoting Equality*. London: Red Globe Press, 2003. ISBN 978-0-230-21647-1.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat*. 11. vydání. Praha: SLON, 2004. ISBN 80-85850-69-9.

VAŠÁT, Petr. *Jak se žije lidem na ulici?* Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2017. [online]. [cit. 2023-03-05] Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/aktualita/jak-se-zije-lidem-na-ulici>

VAŠÁT, Petr. *Na jedné lodi. Globalizace a bezdomovectví v českém městě*. Praha: Academia, Sociologický ústav AV ČR, 2021. ISBN 978-80-200-3200-3.

VRBOVÁ, Lenka. *Svépomocná skupina*. Jako doma, 2015. [online]. [cit. 2023-03-05] Dostupné z: <http://jakodoma.org/co-delame/spolecne-proti-nasili/>

XIE, Huiting. *Strengths-based approach for mental health recovery*. Iran J Psychiatry Behav Sci, 2013. [online]. [cit. 2023-03-28] Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3939995/>

ZASTROW, Charles. *Social Work with Groups. Using the Class as a Group Leadership Laboratory*. Pacific Grove, 2001. ISBN 0534528147.

ZÁBRANSKÝ, Adam. *Praha chystá dostupné bydlení pro lidi v tíživé sociální situaci*. Praha: Praha.eu – portál hlavního města Prahy, 2021. [online]. [cit. 2023-03-10] Dostupné z: https://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/magistrat/tiskovy_servis/rozhovory_a_clanky_cle nu_rhmp/rhmp/radni_adam_zabransky/praha_chysta_dostupne_bydleni_pro_lidi_v.htm
1

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociální službách.

Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti.

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1: Rozdíl mezi Housing first a Housing ready	27
Obrázek 2: Klíčové aktivity a indikátory splnění	39
Obrázek 3: Výsledky atraktivnosti témat v rámci klíčové aktivity průběh skupiny.....	48
Obrázek 4: Harmonogram projektu	52

Seznam zkratk

MU_b – městská ubytovna Neklanova

CSSP – Centrum sociálních služeb Praha

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

KRISA – Kritická sociální akce

ÚP – Úřad práce

Seznam příloh

Příloha 1: Etický kodex Jako doma	67
Příloha 2: Dotazník pro ženy v MUb Neklanova	68
Příloha 3: Dotazník pro pracovníky_ice v MUb Neklanova	69
Příloha 4: Informační leták	71

Příloha 1: Etický kodex Jako doma

Etický kodex Jako doma – Homelike, o.p.s.

Obecná východiska:

- Jako doma ve své práci uplatňuje hodnoty rovnosti, svobody, spravedlnosti, solidarity, odpovědnosti, rozmanitosti a participace. A to jak uvnitř organizace, tak i vůči dalším lidem, s nimiž organizace spolupracuje.
- Jako doma je feministickou organizací, která zpochybňuje a odbourává genderové a další stereotypy, vystupuje s genderovou citlivostí a usiluje o zplnomocňování lidí znevýhodněných systémovými a vnějšími vlivy jako jsou například kapitalismus a patriarchy.
- Jako doma je otevřená lidem, kteří respektují hodnoty a fungování organizace.
- Etický kodex je určen všem, kdo v danou chvíli Jako doma společně vytvářejí, tedy zaměstnanci, zaměstnankyně a spolupracovníci a spolupracovnice s domovem i bez domova, dobrovolníci a dobrovolnice.

Lidská práva:

- Ctíme jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho/její původ, etnickou příslušnost, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, genderovou a sexuální identitu, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě společnosti, nebo jak v ní má postavení. A více než to: stavíme na vzájemných odlišnostech, protože nás obohacují.
- Mezi základní hodnoty řadíme práva jedinců na soukromí, důvěrnost, sebeurčení a nezávislost.
- Respektujeme vzájemně svá rozhodnutí a uznáváme právo žít životem podle vlastních představ (pokud to narušuje práva druhých).
- Podporujeme rozvoj plného zapojení lidí, kteří se účastní aktivit organizace, tak aby došlo k zplnomocňování ve všech oblastech rozhodování, které ovlivňuje jejich životy.
- Zaměřujeme se na silné stránky a jedinečné znalosti a dovednosti individuálních osob a celých komunit, a tím podporujeme jejich zplnomocňování.

Komunikace:

- Pracujeme a spolupodílíme se na aktivitách s otevřeností, zodpovědností, důvěryhodně. V žádném případě k dosažení svých cílů nepoužíváme manipulaci vůči komunikol v organizaci nebo vůči organizaci jako celku.
- Ustavujeme si vhodné hranice ve vztazích s ostatními a nezneužíváme své pozice v organizaci za účelem osobního prospěchu finančního, citového nebo sexuálního.
- Jakékoliv informace sdílíme jen s ohledem na etické zásady zachování osobního soukromí a důvěrnosti napříč organizací, partnerskými organizacemi, profesí a širším okruhu osob.
- Vytváříme prostor, kde znevýhodnění lidé mohou vyjádřit svůj hlas, a to jak v rámci aktivit organizace, tak i veřejně.
- Máme právo o sobě sdělovat informace v množství a ve chvíli, jaké sami uznáme za vhodné, kromě případů, kdy by nesdělení informací mělo negativní dopad na druhé.
- V komunikaci se dále řídíme těmito zásadami:
 - respektujeme a chráníme právo druhých na soukromí a důvěrnost sdělení;
 - při sdělení informace (např. pro řešení závažné situace) vyhledáme svolení osoby, již se tato informace týká;
 - do komunikace s někým nebo o někom nezapojujeme další organizace nebo osoby, pokud si to daná osoba výslovně nevyžádá;
 - příběhy lidí v organizaci na veřejnosti za účelem přiblížení situace žen bez domova prezentujeme pouze s jejich svolením;
 - zpětnou vazbu (a kritiku) si poskytujeme citlivě, konstruktivně a na vyžádání.

Etické zásady zaměstnankyně a zaměstnanců:

- Zaměstnankyně a zaměstnanci si uvědomují svoje zvláštní postavení v organizaci a moc, kterou to přináší. Tomuto tématu se věnují na supervizích a pravidelných schůzkách.
- Zaměstnanci a zaměstnankyně alespoň jednou ročně ověřují, zda všechny procesy v organizaci fungují, jak mají (obvykle se to děje na strategickém plánování).
- Úkolem zaměstnanců a zaměstnankyní je vytvářet bezpečné prostředí umožňující participaci všech. Usilují o zplnomocňování lidí v organizaci k tomu, aby dokázali řešit své problémy (individuálně i kolektivně) a naplňovat své cíle a sny.
- Zaměstnankyně a zaměstnanci vyhledávají průběžnou zpětnou vazbu k aktivitám organizace od spolupracovnic bez domova a vytvářejí k dávání zpětné vazby vhodné podmínky.
- Zaměstnankyně a zaměstnanci řeší vnitřní záležitosti organizace výhradně uvnitř ni a na základě platných pravidel.

Etické zásady koležičky

- Zaměstnankyně a zaměstnanci usilují o spolupráci s kolegy a koležičkami na společných aktivitách a efektivní komunikaci, a to na principu partnerství.
- Zaměstnanci a zaměstnankyně respektují znalosti a zkušenosti svých kolegů a koležiček a využívají je k rozvoji organizace a jejich aktivit.
- Zaměstnankyně a zaměstnanci se vyvarují znehodnocování postavení kolegy či koležiček tím, že by zpochybňovali jeho/její rozhodnutí v přímé interakci se spolupracovnicemi bez domova.
- Zaměstnanci a zaměstnankyně si dávají zpětnou vazbu ke své činnosti v organizaci, především v průběhu supervizi, ale i na pravidelných schůzkách.

Sociální rovnost:

- Zavazujeme se odstraňovat a zastavit, nebo se alespoň nepodílet na jakékoli formě diskriminace na základě schopnosti, věku, kulturních zvyklostí, genderu nebo pohlaví, socio-ekonomického statutu, barvy kůže, rasové nebo jakékoli fyzické charakteristiky, sexuální orientace a víry. Zavazujeme se také podpořit osobu, která byla znevýhodněna.
- Upozorňujeme ostatní osoby v organizaci na pravidla a postupy, které jsou v rozporu s etickým kodexem organizace a které někoho poškozují nebo utlačují a které jsou neférové či ilegální.
- Jako jednotlivci i jako organizace se zavazujeme odstraňovat a zastavovat sociální podmínky, které přispívají k sociálnímu vyloučení, stigmatizaci, a v solidaritě pracovat směrem k rovnostářské společnosti.
- Ctíme a rozeznáváme rozmanitost všech společností a komunit, ve kterých působíme.

Participace a rozhodovací procesy:

- Pracujeme na principu participace a spolupráce, to znamená, že zapojit se do aktivit a projektů Jako doma se mohou všichni členové a členky organizace, kteří a které o to mají zájem. Odstraňujeme nebo alespoň snižujeme bariéry takového zapojení.
- Při spolupráci se vnímáme jako partneři se všemi právy a zodpovědnostmi, rozvíjíme vědomí svobody a odpovědnosti.
- Společně vytváříme otevřené, přátelské a bezpečné prostředí.

Rozvoj a vzdělávání:

- Rozvíjíme vědění o situaci žen v sociální tísni, ale i vlastní znalosti a dovednosti. Odbornost jednotlivých lidí neurčuje míru jejich moci v organizaci. Usílí vzdělávat se na různých úrovních a při různých příležitostech, formálně i neformálně, si u všech členů a členek ceníme stejně.
- Vědění související se zaměřením organizace vytváříme společně, i díky rozmanitým životním přístupům a zkušenostem.

Jednání v případě nespravedlnosti:

- Jako organizace i jako jednotlivci přijímáme morální povinnost poukázat na společenské nerovnosti a jejich propojení s individuálními problémy lidí v sociální tísni. Zavazujeme se neodkladně upozorňovat na porušování práv jednotlivců i skupin.
- V případě porušení práv jednotlivce nebo skupiny osob uvnitř organizace se obracíme na dozorčí radu.

Závaznost a platnost kodexu:

- Dodržování etických zásad průběžně vyhodnocujeme na společných schůzkách.
- Etický kodex je platný ode dne, kdy jsme jej plně přijali a odsouhlasili na společné schůzce zaměstnanců a zaměstnankyní organizace a na schůzce Kuchařek bez domova dne:

.....

Příloha 2: Dotazník pro ženy v MUb Neklanova

1. Co konkrétního je pro vás na ubytovně užitečné/přínosné?
2. Jaké je soužití na pokoji? Setkáváte se s konflikty? Jak se vám je daří zvládat?
3. Víte s čím se můžete obrátit na sociálního_í pracovníka_ci?
4. Jak (často) spolupracujete se sociálním_í pracovníkem_ci?
5. Jak dlouho na ubytovně bydlíte?

Zaměstnání

Jaká je vaše situace ohledně práce? Jaké podnikáte kroky k hledání práce?

Bydlení

Jaké podnikáte kroky k hledání dalšího bydlení?

Zajímala by vás témata zaměřená na:

- Moje práva, násilí do vztahu nepatří, kurz sebeobrany
- Diskriminace na trhu práce, bydlení
- Hledání zaměstnání, psaní životopisu, praktická příprava na pohovor
- Aktivismus a feminismus
- Dluhy, exekuce
- Bydlení, jak a kde hledat bydlení a dávky s tím spojené
- Zvládání stresu, sebepéče, relaxační aktivity a techniky
- Účast a organizace akcí
- **A co ještě?**

Příloha 3: Dotazník pro pracovníky_ice v MUb Neklanova

Analýza potřebnosti - podpůrná skupina pro ženy

1. Jaké je Vaše jméno a preferovaný rod oslovení? V závěrečné verzi BP nebudou zveřejněna jména - ale pouze pracovnice A. (jako Andrea) nebo pracovník T. (jako Tomáš)

2. Jaké mohou být výhody podpůrné skupiny? (můžete vybrat více možností)

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Nízká ekonomická náročnost
 Úspora času v rámci sociální práce - možnost spolupracovat s více klientkami*ky najednou
 Zlepšení interpersonálních vztahů mezi klientkami
 Tvorba zdravých dovedností potřebných pro sociálních vztahy v bezpečném prostředí skupiny
 Jiné: _____

3. Jaké mohou být nevýhody?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Nízká účast klientek
 Riziko vzniku sporů mezi klientkami
 Vysoká náročnost pro pracovníky*ce
 Re-traumatizace
 Jiné: _____

4. Jakými tématy by se měla podle Vás skupina zabývat?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Udržení stávajícího bydlení
 Snížení míry závislosti na pasivních prostředcích pomoci (MOP...)
 Hledání stabilního a dlouhodobého bydlení
 Praktický nácvik v rámci hledání zaměstnání (CV, pohovor...)
 Posilování sebedůvěry, zvládání smutku, pocitů viny, strachu a vzteku
 Jiné: _____

5. Kdo všechno by se měl účastnit podpůrné skupiny?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Sociální pracovnice*ík
 Peer pracovnice*ík
 Poradci a odborníci (dluhové, kariérní nebo právní poradenství, lékář*ka)
 Psycholog/terapeut*ka
 Nikdo z výše uvedených, účastnit by se měly pouze klientky
 Jiné: _____

6. Kolik klientek by se Vaším odhadem mělo zájem účastnit skupiny?

7. Měla by být účast povinná?

Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne
 Pouze pro některé klientky

8. Jak vnímáte závislost na dávkách pomoci v hmotné nouzi u klientek?

9. Jaké vnímáte limity, které brání ve změně životní situace u klientek?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

- Nastavení sociální politiky a další potřebné legislativní změny v rámci politiky bydlení a zaměstnanosti (sociální bydlení...)
 Diskriminace na trhu práce a bydlení
 Trauma
 Závislost na alkoholových nebo psychoaktivních látkách
 Nízká finanční gramotnost nebo vzdělání obecně na straně klientky
 Nedostatečný důraz na prevenci v sociální práci
 Spolupráce s úřady práce
 Jiné: _____

10. Setkal*a jste se u klientek s diskriminací na trhu práce nebo bydlení?

Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne

11. V jakých případech jsou nejčastěji ukončovány smlouvy ze strany poskytovatele?

12. Jak vnímáte vzájemné vztahy mezi ubytovanými klientkami?

Označte jen jednu elipsu.

- Pozitivně
 Neutrálně
 Negativně

13. Zavedl*a byste podpůrnou skupinu ve Vašem zařízení?

Označte jen jednu elipsu.

- Ano
 Ne

AKČNÍ SKUPINA

Skupina se bude setkávat jednou týdně v prostorách Skautského institutu. V bezpečném prostředí skupiny získáte vzájemnou podporu, zvýšíte si své sebevědomí a také budete mít možnost získat praktické dovednosti užitečné při hledání bydlení nebo práce.

Dále budete mít možnost organizovat a účastnit se různých akcí a
hlavně bude slyšet Váš hlas!

**Chcete se zapojit do akční
skupiny pro ženy?**

Přijďte na úvodní schůzku

4. 1. 2024 od 17:00!

**Kde? Skautský institut - Staroměstské nám. 1/4,
110 00 Staré Město**

Na úvodní schůzce přesně vysvětlíme účel akční skupiny, společně stanovíme její pravidla a Vy samy rozhodnete, zda se ji dále budete chtít účastnit. Na všech setkáních bude připraveno občerstvení a proplatíme Vám jízdenky.

Anotace

Tento bakalářský projekt se zabývá tématem kritické skupinové sociální práce se ženami bez domova. Cílem projektu je vytvoření akční skupiny pro ženy ubytované v městské ubytovně Neklanova. Životy žen bez domova často doprovází násilí, sociální vyloučení, finanční obtíže, diskriminace na trhu práce nebo v oblasti bydlení. Projekt akční skupiny se bude snažit formou kritické skupinové sociální práce působit na všechny tyto oblasti prostřednictvím zplnomocňování žen a jejich participací na skupině. Skupina bude posléze nabývat aktivistickou podobu, kdy ženy budou samy organizovat různé sociální akce, aby zvýšily povědomí o problematice bezdomovectví, ale také bydlení nebo zaměstnanosti.

Klíčová slova: ženy bez domova, kritická sociální práce, skupinová sociální práce, participace, empowerment

Annotation

This bachelor project focuses on the topic of critical group social work with homeless women. The aim of the project is to create an action group for women accommodated in the Neklanova municipal hostel. The lives of homeless women are often accompanied by violence, social exclusion, financial difficulties, discrimination in the labour market or housing. The action group project will seek to address all of these areas through critical group social work by empowering women and involving them in the group. The group will eventually take on an activist form, with women themselves organising various social actions to raise awareness of homelessness, but also of housing or employment issues.

Key words: homeless women, critical social work, social work with groups, participation, empowerment